

Ἴρις

“Κι εκεί που τελειώνει ο κόσμος κι ανοίγεται το μέγα χάος που το φοβούνται ακόμη και οι Θεοί, μόνο η Ἴρις μπορεί για λίγο να πλησιάσει”

(Ήσιόδος Θεογονία)

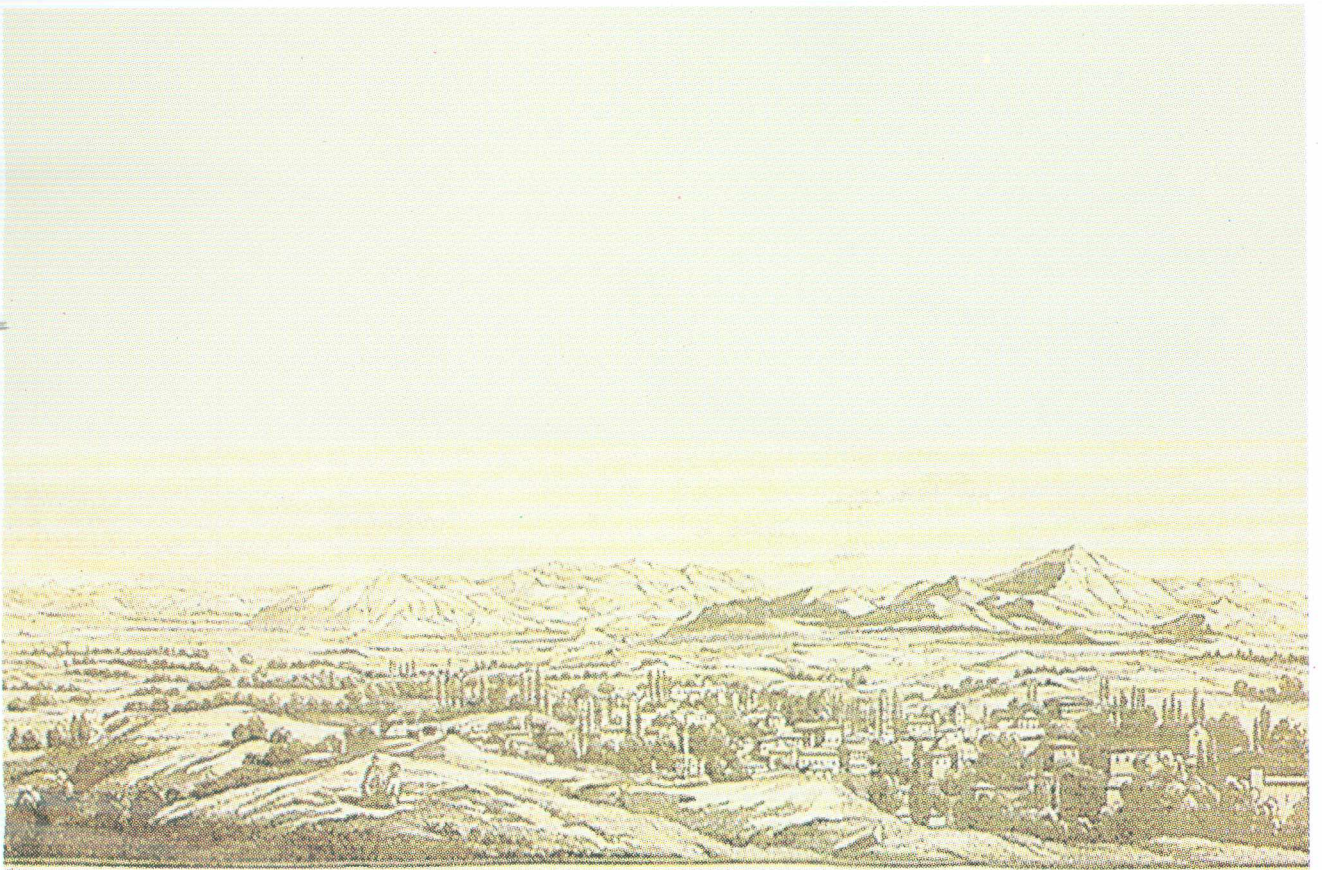

Από τη Χάρτα του Ρίγα (1797)

Το περιοδικό του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Τεύχος 3^ο Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1998

Βελεστίνο

Γκραβούρα (1806): Βελεστίνο, Γενική άποψη

“Η Τρις, κόρη του Θαύμαντα και της Ηλέκτρας, αγγελιοφόρος των Θεών, με φτερά και φτερωτά πέδιλα, γρήγορη σαν τον άνεμο έπαιρνε και έφερνε μηνύματα από Θεούς και ανθρώπους...”

(ΗΣΙΟΔΟΣ, ΘΕΟΓΟΝΙΑ)

Ιρις

Τεύχος 3^ο / Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1998

ΑΡΘΡΑ

σελ. 4

Το νέο Τμήμα Οικονομικών Σπουδών του Πανεπιστημίου μας.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

σελ. 5

Προτάσεις για την Πανεπιστημιούπολη,
του **Γ. Δημοσιάτη**

σελ. 7

Γνώμη., του **Γ. Πλουμίδη**

σελ. 8

Από την παρουσίαση του βιβλίου του Δ. Καλουδιώτη,
του **Χ. Μασσαλά**

σελ. 10

Το σπήλαιο στο ύψωμα Δουρούτη της
Πανεπιστημιούπολης Ιωαννίνων, του **Α. Κατσίκη**

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΗ

σελ. 11

Ο Ρήγας και η εποχή του (1757-1798),
του **Α. Παπαϊωάννου**

σελ. 14

Η επικαιρότητα του οράματος του Ρήγα Φεραίου για τα
Βαλκάνια, του **Ε. Παπαδημητρίου**.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

σελ. 18

Η αβάσταχτη ελαφρότητα του νετρίνου, του **Γ. Λεοντάρη**

σελ. 21

Το περιοδικό σύστημα του Primo Levi, του **Φ. Πομώνη**

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

σελ. 24

Απολογισμός Απερχόμενης Επιτροπής Η/Υ, 96-98.

σελ. 25

Το Κέντρο Διδασκαλίας Ελληνικής Γλώσσας &
Πολιτισμού του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

σελ. 26

Επιστημονική Εταιρεία Φοιτητών Ιατρικής Ελλάδος,
Παράρτημα Ιωαννίνων

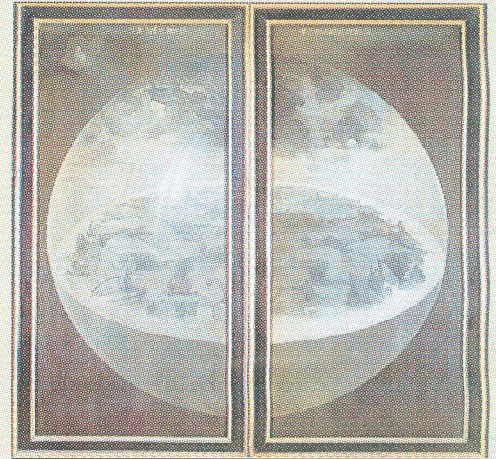
σελ. 27

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

σελ. 30

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Η Δημιουργία του Κόσμου

Η πίσω όψη του τρίπτυχου
"Ο Κήπος των επιθυμιών"
Hieronymus Bosch
Museo del Prado, Μαδρίτη

Μπροστά στην πρόκληση του Νέου Χρόνου

Το Πανεπιστήμιό μας χρειάζεται την ενεργοποίηση όλων των μελών της Πανεπιστημιακής Κοινότητας για να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του και τις προκλήσεις των καιρών.

Ο στρατηγικός σχεδιασμός της ανάπτυξής του, η δημιουργία ελκυστικού περιβάλλοντος για τους φοιτητές και τους εργαζόμενους, η ανάπτυξη και λειτουργία των ερευνητικών και εκπαιδευτικών υποδομών, η ενδυνάμωση των θεσμών, η ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών, η αλληλεπίδραση με την κοινωνία, η καλλιέργεια οικολογικής συνείδησης, η ανάδειξη της πολιτισμικής μας συνέχειας και η προοπτική μιας πιο ανθρώπινης κοινωνίας θα πρέπει να αποτελούν πάντα τους βασικούς στόχους της Πανεπιστημιακής μας Κοινότητας.

“Το νέο Τμήμα Οικονομικών Σπουδών του Πανεπιστημίου μας”

Τον Οκτώβριο του τρέχοντος ακαδημαϊκού έτους, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων υποδέχθηκε την πρώτη γενιά πρωτοετών φοιτητών του νεοϊδρυθέντος Τμήματος Οικονομικών Σπουδών. Οι φιλοδοξίες του Πανεπιστημίου -της Διοίκησης και των μελών του- για το νέο Τμήμα είναι μεγάλες.

Στόχος είναι η δημιουργία ενός Τμήματος υψηλής στάθμης που θα πρέπει να αποτελέσει ένα σημαντικό μοχλό ανάπτυξης για την Ήπειρο. Ο στόχος αυτός είναι εφικτός, εάν σκεφθεί κανείς τον αριθμό και την ποιότητα των Ελλήνων οικονομολόγων που διαπρέπουν παγκοσμίως. Το «κλειδί» της επιτυχίας βρίσκεται στη δημιουργία των απαραίτητων όρων λειτουργίας του Τμήματος τόσο από άποψη υλικοτεχνική όσο και από άποψη επιστημονικής στελέχωσης, που να το καθιστούν ένα ελκυστικό Τμήμα για διδάσκοντες και διδασκόμενους. Και στα δύο αυτά επίπεδα, η Διοίκηση του Πανεπιστημίου πρέπει να εξασφαλίσει το βέλτιστο αποτέλεσμα διαθέτοντας τους αναγκαίους πόρους -οι οποίοι για ένα νέο Τμήμα είναι εξ' αντικειμένου αυξημένοι- αλλά και επιδιώκοντας την προσέλκυση των καλλίτερων δυνατών Ελλήνων οικονομολόγων. Σχετικά με το τελευταίο, το Πανεπιστήμιο προχώρησε στην έκδοση κατάλληλου υλικού παρουσίας του νέου Τμήματος.

Για την ολοκλήρωση του κύκλου σπουδών του Τμήματος απαιτείται επιτυχία σε συνολικά 36 μαθήματα. Από αυτά, τα 26 είναι υποχρεωτικά ενώ τα υπόλοιπα 10 επιλέγονται από ένα σύνολο 18 μαθημάτων που προσφέρει το Τμήμα πέραν των υποχρεωτικών. Τα 36 μαθήματα κατανέμονται σε 8 ακαδημαϊκά τετράμηνα (ή, αλλιώς, σε 4 ακαδημαϊκά έτη) και διδάσκονται 4 ώρες την εβδομάδα. Σε μερικά μαθήματα, και μετά από σχετική απόφαση της Γ.Σ. του Τμήματος προσφέρονται επιπλέον και φροντιστηριακά μαθήματα.

Η κατ' έτος κατανομή των μαθημάτων έχει ως εξής: Στο πρώτο και δεύτερο έτος προβλέπονται 8 υποχρεωτικά μαθήματα, στο τρίτο έτος 6 υποχρεωτικά και 4 επιλογής και στο τέταρτο έτος 4 υποχρεωτικά και 6 επιλογής. Εκτός των 36 μαθημάτων υποχρεωτική είναι και η επιτυχής παρακολούθηση 6 μαθημάτων ξένης γλώσσας (Αγγλικά, Γαλλικά ή Γερμανικά) σε 6 εξάμηνα. Στα μαθήματα αυτά απαιτείται απλώς επιτυχία, δεν αναγράφεται βαθμός και δεν υπολογίζονται στην έκδοση του βαθμού πτυχίου, ενώ ταυτόχρονα προβλέπεται μερική ή ολική απαλλαγή από την παρακολούθησή τους εφ' όσον οι φοιτητές/φοιτήτριες κατέχουν ήδη σχετικό τίτλο γλωσσομάθειας, όπως αυτός προσδιορίζεται από τη Γ.Σ. του Τμήματος.

Κατά το τρέχον ακαδημαϊκό έτος, 1998-99, έχουν εισαχθεί στο Τμήμα 100 φοιτητές και φοιτήτριες - αριθμός σχετικά μεγάλος για ένα Τμήμα που μόλις έχει αρχίσει να λειτουργεί. Η διδασκαλία γίνεται με Ειδικούς Επιστήμονες του Νόμου 407/1982 και λαμβάνει χώρα σε αίθουσες του Μεταβατικού Κτιρίου. Στο ίδιο Κτίριο βρίσκονται τα γραφεία των διδασκόντων Καθηγητών, η Γραμματεία του Τμήματος και η Βιβλιοθήκη, η οποία λειτουργεί από την αρχή του έτους.

Η ποιότητα ενός Οικονομικού Τμήματος εξαρτάται, από δύο βασικούς παράγοντες. Πρώτον, από την ποιότητα του Διδακτικού του Προσωπικού και, δεύτερον, από την ποιότητα της Βιβλιοθήκης του. Εντός του τρέχοντος ακαδημαϊκού έτους προγραμματίζεται η προκήρυξη έξι συνολικά θέσεων ΔΕΠ σε διάφορες βαθμίδες και το Πανεπιστήμιο ευελπιστεί ότι θα υπάρξουν άξιοι υποψήφιοι για να πληρωθούν -τουλάχιστον κάποιες απ' αυτές, αν όχι

όλες. Θα πρέπει να επιδιωχθεί να υπάρξει ευρύτατη γνωστοποίηση της προκήρυξης των θέσεων αυτών σε Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Ιδρύματα τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού. Σαν πολιτική του Πανεπιστημίου πρέπει να προέχει η ποιότητα των μελών ΔΕΠ παρά η ταχύτητα κάλυψης των σχετικών θέσεων.

Αναφορικά με την Βιβλιοθήκη του Τμήματος, έχουν ήδη παραγγελθεί τα βασικότερα βιβλία του κλάδου, ενώ ταυτόχρονα το Τμήμα έγινε συνδρομητής των κυριότερων περιοδικών. Όπως όμως

είναι επόμενο για ένα νέο Τμήμα, υπάρχουν τεράστια περιθώρια βελτίωσης της κατάστασης. Ειδικότερα, όσον αφορά τα βιβλία απαιτείται για τα επόμενα πέντε τουλάχιστον χρόνια - και πάντως μέχρι το Τμήμα να αποκτήσει τον «φυσιολογικό» αριθμό μελών ΔΕΠ - να υπάρχει γενναία ετήσια επιδότηση από το Πανεπιστήμιο ώστε να παραγγελθούν κυρίως βιβλία που θα πρέπει να βρίσκονται στη Βιβλιοθήκη, αλλά και να γίνουν συνδρομές νέων περιοδικών. Επίσης απαιτείται η παροχή χρηματοδότησης, ικανής για να καλυφθούν συνολικά οι ανάγκες του Τμήματος.

Στον μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό εντάσσεται επίσης η κτιριακή υποδομή, η οποία είναι εύλογο ότι θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις τωρινές και τις μελλοντικές ανάγκες του Τμήματος. Ένας άλλος τομέας στον οποίο θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα είναι η οργάνωση και λειτουργία Μεταπτυχιακών Σπουδών, καθώς και η ίδρυση ενός Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων, το οποίο μαζί με το Οικονομικό Τμήμα θα αποτελέσουν μία ενιαία σχολή.

“Προτάσεις για την Πανεπιστημιούπολη”

Γιάννης Δημιολιάτης,
Επικ. Καθηγητής του Τμήματος Ιατρικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Για την Πανεπιστημιούπολή μας - που αυτή την εποχή εργοτάξιο μάλλον θυμίζει παρά Πανεπιστήμιο! προτείνω 3 προτάσεις να συζητήσουμε:

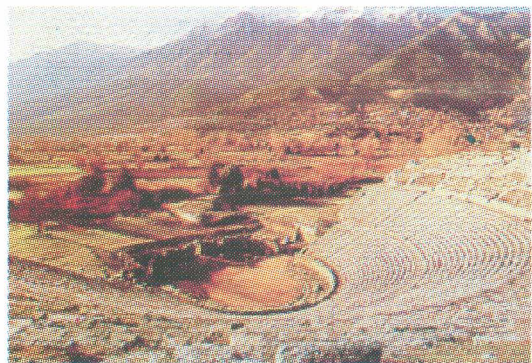
- (α) Υπαίθριο Θέατρο, (β) Δεντροφύτευση,
(γ) Διατηρητέο!

ΥΠΑΙΘΡΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥΠΟΛΗΣ

Στο χώρο αριστερά και δεξιά της κεντρικής εισόδου σκάβονται γήπεδα. Καλώς. Παρακάτω! Οι αρχαίοι μας πρόγονοι δίπλα σε κάθε (υπαίθριο) γυμναστήριο είχαν και ένα (καλύτερο) **υπαίθριο ΘΕΑΤΡΟ**. Εμείς έχουμε (κάλλιστο) κλειστό γυμναστήριο, και κατασκευάζουμε και ανοιχτό (ή ανοιχτά). Και το θέατρο; Της Πανεπιστημιούπολης; Το ανοιχτό; Πού είναι; ή πού θα είναι; Αν ίσως όχι πέτρινο, όπως τ' αρχαία, το απλό χωμάτινο, με ή και χωρίς ξύλινα καθίσματα; Αρχικά είχα την εντύπωση πως ο αμφιθεατρικός χώρος που μπαζώσανε τα φορητά με τα μπάζα των γηπέδων, κάτω από το κτίριο της Ιατρικής και πάνω από τις φοιτητικές κατοικίες, είχε προβλεφθεί επίτηδες να παραμείνει εν είδει αμφιθεάτρου, έστω χωμάτινου ή... χορταρένιου, αν όχι τίποτ' άλλο έστω για να μαζεύονται οι φοιτητές τα βράδια να παίζουν κιθάρα! Έπεσα έξω στις εντυπώσεις μου... (τα φαινόμενα απατούν!).

Αν το Γυμναστήριο εξυπηρετεί τη γύμναση του σώματος, το Θέατρο εξυπηρετεί τη γύμναση του πνεύματος. Δεν είναι τυχαίο που τα θέατρα των αρχαίων επέζησαν ως τις μέρες μας, ενώ τα γυμναστήρια μάλλον όχι. Άρα τα πρώτα ήταν καλύτερα από τα δεύτερα, δείγμα του σε τίνοσ τη γύμναση έδιναν προτεραιότητα οι πνευματικοί μας πρόγονοι, που μας κληροδότησαν ότι νους υγιής εν σώματι υγιεί.

Προτείνω η Πρυτανεία να εξετάσει την κατασκευή ανοιχτού Θεάτρου της Πανεπιστημιούπολης τουλάχιστον τόσο σοβαρά όσο γηπέδων και κτιρίων. Στο χώρο που μπαζώθηκε (ή όπου αλλού κριθεί προσφορότερο). Κατά πάσα πιθανότητα θα είναι αληθινά πρωτοποριακό για το Πανεπιστήμιο και για Πανεπιστήμιο.

Έχω στα χέρια μου τεχνικό-οικονομική μελέτη για Υπαίθριο Θέατρο που είχε ετοιμάσει για λογαριασμό του ΔΗΠΕΘΙ ο αρχιτέκτονας Μιχάλης Αράπογλου, αντίγραφο της οποίας μπορώ να δώσω σε κάθε ενδιαφερόμενο. Νομίζω ο κ. Αράπογλου δεν θα είχε αντίρρηση να προσφέρει και στο Πανεπιστήμιο τις υπηρεσίες του. Νομίζω ακόμη πως 30 ή και 50 εκατομμύρια για ένα τέτοιο σκοπό δεν είναι τίποτα (υποθέτω) για ένα Πανεπιστήμιο (τόσος ήταν ο τότε κατ' εκτίμηση προϋπολογισμός ενός απλού ανοιχτού θεάτρου).

Η ΔΕΝΤΡΟΦΥΤΕΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥΠΟΛΗΣ

Αγαπώ ιδιαίτερα τις βελανιδιές που φυτεύτηκαν στον περιμετρικό της Πανεπιστημιούπολης. Επειδή τις φαντάζομαι δέντρα που τα κλωνάρια τους θα αρχίζουν ψηλότερα από το ύψος ενός ανθρώπου, ως

πούμε από τα 2 μέτρα, προφανώς σήμερα θέλουν **κλάδεμα** όλα τα χαμηλά κλαδιά τους, ώστε και να ψηλώσουν και να δυναμώσουν.

Μιας κι ο λόγος για **δεντροστοιχίες** επιθυμώ να προσθέσω τούτο: Το 1995 στη γκαλερί Αμυμώνη ο Γιαννιώτης ζωγράφος Δημήτρης Ράτσικας πραγματοποίησε ατομική έκθεση. Στη βιτρίνα υπήρχε και η διατριβή του που εκδόθηκε στη Γαλλία. Με ηλεκτρόδια προσαρμοσμένα στους βολοκινητικούς μυς του θεατή παρατηρούσε τις κινήσεις των ματιών μπροστά σε πίνακες ζωγραφικής. Μετρούσε σε ποιο σημείο του πίνακα εστιαζόταν συχνότερα και διαρκέστερα το μάτι του, δηλαδή η προσοχή του. Τι προσελκύει το ενδιαφέρον του θεατή. Βρήκαν ότι **η ποικιλία είναι αυτή που έλκει το θεατή**. Φαίνεται πως η Βιοποικιλότητα δεν είναι μόνον όρος επιβίωσης του πλανήτη (εννοώ, της ζωής στον πλανήτη) είναι και **μέτρο του ωραίου**. Τι σημαίνει αυτό για τις δεντροστοιχίες; Νομίζω σημαίνει δεντροστοιχίες με **ποικιλίες δέντρων**, 3-4 εναλλάξ ή σε τυχαία διαδοχή ή σε συστάδες. Η Αρχιτεκτονική τοπίου δεν είναι παρά ζωγραφική τοπίου! Φανταστείτε μια δεντροστοιχία που δεν θα αποτελείται από ένα μόνον είδος δέντρου (μονοτονία), αλλά από 3 ή 4, με διαφορετική απόχρωση πράσινου, διαφορετικό χρώμα και μυρωδιά ανθέων, διαφορετική εποχή άνθισης, διαφορετική εποχή φυλλοβολίας (ποικιλία), και κρίνετε προς τα που κλίνει η πλάστιγγα του (αισθητικά) ωραίου. Κι όμως! Μερικά έτοιμα, μεγάλα, δέντρα κόπηκαν... Κάθε χρόνο καινούργιες **ακακίες** ξεπετάγονται (αυθαίρετα) ανάμεσα στις φυτεμένες (όχι αυθαίρετα) βελανιδιές της περιμετρικής οδού, και κάθε χρόνο δεν γλιτώνουν την τσάπα της μονοκαλλιέργειας. Εις μάτην προσπαθούν να επιβάλουν βιοποικιλότητα...

Ας μείνω ακόμα λίγο στα δέντρα! Ποιο είναι το δέντρο που δίνει την ταυτότητα σ' ένα ηπειρωτικό χωριό; (Και στα Γιάννενα). Ποιο δέντρο έχει τραγουδηθεί όσο λίγα; Ποιο έχει συνδεθεί με την ιστορία μας και τα δημοτικά μας τραγούδια; Δικαιολογείται να απουσιάζει ο **Πλάτανος** από την Πανεπιστημιούπολη του Ηπειρωτικού Πανεπιστημίου; Φαντάζομαι έναν τεράστιο πλάτανο μες στο κέντρο του κύκλου του κόμβου αμέσως μετά το θυρωρείο. Φαντάζομαι το θυρωρείο να σκεπάζεται απ' τη φυλλωσιά ενός άλλου φυτεμένου αμέσως μπροστά του. Βλέπω δύο τεράστια πλατάνια ένθεν και ένθεν του κυλικείου της Ιατρικής να χαρίζουν τη δροσιά τους...

Τέλος τα **πάρκιν** των αυτοκινήτων. Δεν θα έπρεπε να 'χει ήδη γίνει δεντροφύτευση πλατάνων, ή όποιων άλλων καταλληλότερων, ή ενός συνδυασμού από ταχυαυξή (π.χ. λεύκες) για γρήγορα αποτελέσματα και βραδυαυξή (π.χ. πλατάνια) για μακροχρόνιες οριστικές λύσεις, ώστε να αναπαύονται τα

αυτοκίνητά (μας) στον ίσκιο τους; Ή, μήπως, αντί την τεχνολογία της Φύσης (πλάτανος) προτιμάμε την τεχνολογία του σιδερά; (π.χ. σκέπαστρα έναντι ΠΤΝ/ΠΤΔΕ)...

Για ένα Οικολογικό Πανεπιστήμιο ΔΙΑΤΗΡΗΤΕ Ο! για λόγους διδακτικούς και παραδειγματικούς.

Είχα στις 25/7/97 προτείνει στην καινούργια (τότε) Πρυτανική Αρχή:

«Αριστερά καθώς εισέρχεται κανένας την υπό κατασκευή καινούργια είσοδο του Πανεπιστημίου και μέχρι τα γήπεδα του μπάσκετ, ακριβώς δίπλα στο δημόσιο δρόμο προς Πεδινή και ανατολικά (κάτω) του εσωτερικού περιφερειακού δρόμου της πανεπιστημιούπολης, ένα κομμάτι γης έχει μείνει άθικτο, αδιαμόρφωτο, 'άγριο'. Ευτυχώς! (κατά τη γνώμη μου). Ένα φυσικό οικοσύστημα με πλούσια βιοποικιλότητα 'γλίτωσε' την εξημέρωση της μονοκαλλιέργειας (: του ενός μόνον βήματος πριν την έρημο...). Περνώντας δίπλα του κάθε μέρα με το ποδήλατο έχω την πολυτέλεια (που δεν έχουν οι αυτοκινητιστές) να μπορώ να βλέπω μια πλούσια χλωρίδα και να διαβλέπω μια επίσης πλούσια πανίδα...

»Ένα Πανεπιστήμιο που (διατείνεται ότι θέλει να) είναι και οικολογικό, θα μπορούσε ν' αρπάξει την ευκαιρία και να κηρύξει ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΟ αυτό το μικρό φυσικό οικοσύστημα άγριας ζωής. Να παραμείνει ακριβώς όπως είναι, με τους σωρούς των χωμάτων του, τα αγκάθια του, τα ποντίκια του. Μόνο να τοποθετηθούν 4 μεγάλες πληροφοριακές πινακίδες στα ελληνικά και στα αγγλικά, που να ενημερώνουν τους διερχόμενους ότι αυτό δεν ξεχάστηκε στην τύχη του, αλλά ότι είναι συνειδητή επιλογή. Κάτι σαν το εξής:

ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΙΚΟΥΣ
ΚΗΡΥΞΕ ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΤΟΥΤΟ ΦΥΣΙΚΟ
ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑ
ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΟ
ΣΑΣ ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ
ΜΗΝ ΕΙΣΕΡΧΕΣΤΕ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΑΥΤΟ
ΜΗΝ ΡΙΧΝΕΤΕ ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ
ΔΕΝ ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ
ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ
ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ !

»Είναι εντύχημα που αυτό το κομμάτι είναι ακριβώς δίπλα στην κεντρική είσοδο και δίπλα στον εθνικό δρόμο. Δεν (θα) είναι για να ντρεπόμαστε. Είναι για να περηφανευόμαστε. Οι πινακίδες από μόνες τους θα εκπληρώνουν τον κύριο λόγο ύπαρξης ενός Πανεπιστημίου: το διδακτικό, εκπαιδευτικό, παραδειγματικό.

»Σχολεία θα μπορούσαν σε εκπαιδευτικές εκδρομές να το επισκεφτούν. Το ίδιο κι οι πολίτες της πόλης. Για τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας θα ήταν

διαρκής αιχμή για προβληματισμό. Όταν λέμε ότι η επιβίωση του πλανήτη εξαρτάται από τις νησίδες (και τις μεγαλονήσους) άγριας ζωής να τι περίπου εννοούμε... Σημειώνω απλά ότι τέτοιες νησίδες φυσικού οικοσυστήματος έχουν τόσο η πανεπιστημιούπολη του Nottingham όσο και το πάρκο της πόλης, που είχα την τύχη να διασχίζω κάθε πρωί και απόγευμα τον προ-προπερασμένο χρόνο...

»Οι πινακίδες αυτές θα μπορούσε να είναι το 'πρώτο' έργο της καινούργιας πρυτανικής αρχής!».

Ο στάλος

“Εκεί που στάλιζαν πρόβατα
κι έβγαζε η γης το πρώτο της κυκλάμινο
τόρα σταλίζουν αυτοκίνητα ...
Κοιμήσου Περσεφόνη στην αγκαλιά της γης,
στου κόσμου το μπαλκόνι ποτέ μην ξαναβγείς”

Στον χώρο αυτόν τώρα (23/7/98) σκάβονται γήπεδα. Άλλες προτεραιότητες, άλλες αποφάσεις, άλλα έργα. Ωστόσο, επανέρχομαι στην πρότασή μου. Ένας άλλος χώρος της Πανεπιστημιούπολης θα μπορούσε να επιλεγεί και κριθεί **Διατηρητέο** Φυσικό Οικοσύστημα. Για λόγους διδακτικούς και παραδειγματικούς. Η διδαχή και το παράδειγμα θα είναι τόσο η ύπαρξή του και μόνη όσο και (κυρίως) οι πληροφοριακές **πινακίδες**. Γι' αυτό και ο χώρος αυτός δεν μπορεί να είναι το βουνό πίσω μας, όπου έτσι κι αλλιώς ένα φυσικό οικοσύστημα αναπτύσσεται. Το «Διατηρητέο» πρέπει **να φαίνεται**, εύκολα και από όλους (από πολλούς τουλάχιστον). Αλλιώς δεν μπορεί να παίξει τον διδακτικό παραδειγματικό του ρόλο. Ίσως ο νέος κατάλληλος χώρος είναι το τετράγωνο μεταξύ της παλιάς εισόδου της Πανεπιστημιούπολης νότια, του δρόμου προς το Νοσοκομείο βόρεια, του Μεταβατικού κτιρίου δυτικά, και της λεωφόρου Πανεπιστημίου ανατολικά. Ίσως ανατολικά των νέων φοιτητικών κατοικιών...

“Γνώμη...”

Γεώργιος Πλουμίδης,

Καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ε πρόσφατο άρθρο του ξένος δημοσιογράφος, που είχε επισκεφθεί την πόλη μας (και το Πανεπιστήμιο) έγραψε σε Ιταλική εφημερίδα ότι στα Ιωάννινα βρήκε τα περισσότερα καφεενεία και μπαρ συγκριτικά από κάθε άλλη βαλκανική πόλη. Δεν είναι ασφαλώς μόνο η επιθυμία να ξεπεράσει κανείς τον κλειστό φυσικό ορίζοντα του λεκανοπεδίου. Σίγουρα υπάρχει έλλειμμα πολιτιστικής αγωγής, γιατί πόσο γεμίζει το Πνευματικό Κέντρο ή πόσοι νέοι πηγαίνουν στις εκδηλώσεις της ΕΗΜ ή άλλων φορέων;

Το πρόβλημά μας είναι, ωστόσο, κατά πόσο το Πανεπιστήμιο οργανώνει τη δική του ζωή και αν έχουμε ξεφύγει από το σύνδρομο της “σχολικής” αποστολής μας. Δύο είναι τα μειονεκτήματά μας: έχουμε μεγάλη μάζα νέων από την ύπαιθρο με ελλιπή πολιτισμική αγωγή και ταυτόχρονα ένα πάλι μεγάλο μέρος δεν έχει ακολουθήσει την κατεύθυνση ή το Τμήμα που επιθυμούσε, άρα το ενδιαφέρον του είναι μειωμένο. Εάν λοιπόν, συνάδελφε, δεν ανοίξουμε νέες προοπτικές διδασκαλίας, πέρα από τους τέσσερις τοίχους της αίθουσας και δεν οργανώσουμε ομαδική ζωή, τότε η **εσωστρέφεια** θα μας διαβρώνει καθημερινά.

“Από την παρουσίαση του βιβλίου του Δ. Καλουδιώτη”

Χρήστος Μασσαλάς,
Πρύτανης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Τα

όρια της γνώσης, η έννοια της «αλήθειας», η σχέση του πνεύματος με τον υπαρκτό κόσμο, ο ορισμός των λέξεων αποτελούν πάντα συστατικά ενός πολιτικού εγχειρήματος.

Το μεγαλύτερο κατόρθωμα των ανθρώπων της σκέψης είναι, κατά τον Γκαίτε, η κατανόηση του κατανοητού και ο διακριτικός σεβασμός του ακατανόητου.

Ο συγγραφέας του βιβλίου που παρουσιάζεται σήμερα διαθέτει την ευαισθησία και την ευθύνη του σκεπτόμενου ανθρώπου.

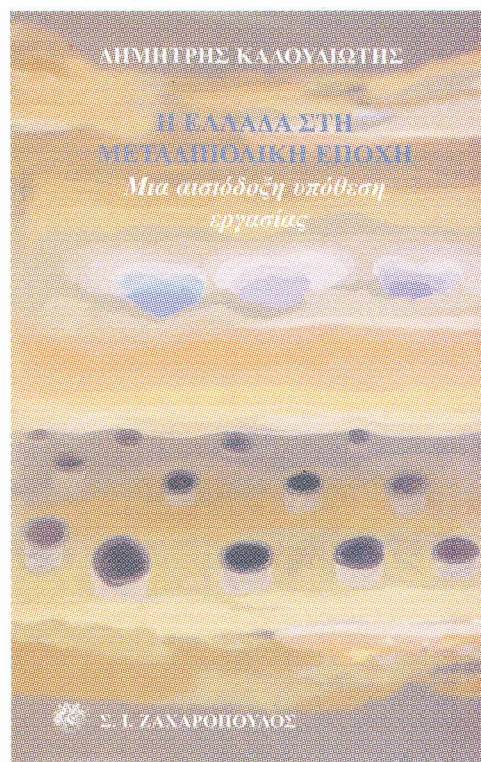
Το Πανεπιστήμιο, ο Δήμος και η Νομαρχία στα πλαίσια της συνεργασίας και της κοινής ευθύνης αναδεικνύουν και διαχέουν σοβαρούς προβληματισμούς και προτάσεις αισιοδοξίας.

Είναι παρήγορο να βλέπουμε ανθρώπους της εξουσίας, επιφορτισμένους με την άσκηση θεσμοθετημένων ρόλων που η ταυτότητά τους συνήθως χάνεται πίσω από την πραγματικότητα της εφαρμοσμένης κυβερνητικής πολιτικής, να βρίσκουν το χρόνο και κυρίως την τόλμη να ξεδιπλώσουν δημόσια το σύνολο των προβληματισμών τους. Το τόλμημα είναι πιο σημαντικό, ιδίως όταν αναφέρεται στη σημερινή και διαρκώς μετασχηματιζόμενη πραγματικότητα, που, όπως είναι φυσικό, περικλείει αντιθέσεις και επιδέχεται διαφορετικές ερμηνείες.

Στην περίπτωση του κ. Καλουδιώτη, ο άνθρωπος της εξουσίας μας γίνεται οικείος, το πρόσωπο του τεχνοκράτη σιγά σιγά απομακρύνεται και αναδύεται ο σκεπτόμενος, που δε διστάζει να μας αποκαλύψει το σύνολο των σκέψεών του (ανεξάρτητα αν πάντα συμφωνούμε ή όχι με αυτές).

Μπορεί ο Ντε Γκολ να έλεγε στην αντιπολιτευόμενη αριστερά «κρατείστε εσείς τη σκέψη κι εμείς την εξουσία», εμείς όμως θα συμφωνήσουμε στο ότι σκέψη και εξουσία μπορούν να συνυπάρξουν.

“Η Ελλάδα στη μεταδιπολική εποχή -
μια αισιόδοξη υπόθεση εργασίας”

Το βιβλίο του κ. Καλουδιώτη έρχεται την ώρα που η χώρα μας υποχρεώνεται να προσαρμοστεί στο διεθνές περιβάλλον, αφού το μέγεθός της δεν επιτρέπει την πολυτέλεια της διαφωνίας, του διαφορετικού δρόμου.

Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης είναι μη αντιστρεπτό. Κανείς δεν μπορεί να γυρίσει τα πράγματα εκεί που βρίσκονταν πριν από δεκαετίες. Καμιά χώρα δεν μπορεί πλέον να αντιμετωπίσει από μόνη της τα προβλήματα που προκαλούν τα κυκλικά επεισόδια της οικονομίας.

Ύστερα από το 1917, μετά το 1945 καλείται και πάλι η ανθρωπότητα από το 1989 να αντιμετωπίσει το δίλημμα, όπως περιεκτικά το διατύπωσε ο ποιητής Μ. Αναγνωστάκης «το θέμα είναι τώρα τί λες;»

Ο κ. Καλουδιώτης δε δίστασε και με το βιβλίο του αυτό διεξοδικά να καταθέσει την άποψή του, να επιχειρήσει προβλέψεις, να ασκήσει κριτική και αυτοκριτική για γεγονότα και ανθρώπους που είναι νωπά και ακοσκίνιστα από την ιστορία και για το λόγο αυτό ακόμη περισσότερο αμφιλεγόμενα. Δεν αποφεύγει τις απαντήσεις, κυρίως όμως αναρωτιέται, γεγονός που ανατρέπει τις κατεστημένες, τις επίσημες απαντήσεις. Όπως είναι φυσικό, η απάντηση δεν είναι ανεξάρτητη από τη μέθοδο προσέγγισής της από την οποία και καθορίζεται. Έτσι με τόλμη ξαναθέτει το θέμα του κενού της μεθόδου, ύστερα από την αμφισβήτηση της επάρκειας της «πειθαρχημένης μαρξιστικής γραμμής».

Με το «τέλος» των ιδεολογιών διερευνά (χωρίς την ετυμολογία της Ιστορίας ως βοηθό) την πρόβλεψη που θα τον οδηγήσει στην πρόληψη.

Ο συγγραφέας γνωρίζει ότι όλη η ιστορία είναι μία αλυσίδα κρίσεων και καμπών, και κάθε εποχή είναι μία μετάβαση. Μετάβαση από μια βεβαιότητα που έκλεισε τον κύκλο της σε μια βεβαιότητα που αμύχανα δοκιμάζει να επαληθευθεί. Και εδώ ο συγγραφέας δε μένει στην περιεκτική διατύπωση του ποιητή «*ώρα τί λες;*», αλλά αναζητεί τη μέθοδο και τις αρχές ανάλυσης για ένα νέο βήμα. Και βέβαια μια από τις αρχές είναι ότι όλα κινούνται, αλλάζουν, μετασχηματίζονται όχι στο πνεύμα του ντετερμινισμού, αλλά ούτε και στο πλαίσιο μιας κατευθυνόμενης προοπτικής. Κατά τον συγγραφέα «...*μετά την πρώτη έκπληξη η ιστορία κινείται και πάλι*».

Παλαιά και νέα προβλήματα συνωθούνται: *Η εθνική ανισότητα, η κοινωνική ανισότητα, το οικολογικό πρόβλημα, η τεχνολογική βάση του πολιτισμού μας, η νέα παγκόσμια ισορροπία με τη μια υπερδύναμη και τα περιφερειακά της πολύκεντρα...*

Η διαμάχη Δύσης και Ανατολής τερματίστηκε και έγινε υλικό του αυριανού ιστορικού. Η διαμάχη αυτή καθ' εαυτή είναι εδώ ενώπιόν μας. Τώρα μεταφέρθηκε απειλητικότερη και στέκεται ανάμεσα στο κέντρο και την περιφέρεια, στην ανάπτυξη και την υπανάπτυξη, στο Νότο και το Βορρά. Τώρα η αντιπαράθεση δεν είναι μετωπική με προκαθορισμένα τα όρια των αντιπάλων και γνωστή εκ των προτέρων για τη δύναμή τους. Τώρα ο Νότος είναι μέσα στο Βορρά με τη μορφή των απόκληρων λαθρομεταναστών. Τώρα η ανάπτυξη ελέγχεται ασφυκτικά από την υπανάπτυξη μέσα στο ίδιο της το σπίτι. Τώρα βεβαιωνόμαστε ότι το σκουλήκι που περιφέρεται στη φλούδα του μήλου βρίσκεται στο εσωτερικό του και πρέπει να βρούμε τρόπο να συνυπάρξουμε.

Ο εχθρός δεν είναι πια ο «ευανάγνωστος» κλασικός ιμπεριαλισμός, αλλά ο σκληρός ανταγωνισμός σε παγκόσμιο επίπεδο. Τα εθνικά κέντρα αποψιλώνονται από τη δύναμή τους, ενώ το οικουμενικό, βέβαια, κέντρο, σχετικής έστω, αποδοχής, βρίσκεται σε αδιέξοδο. Το

κράτος παραμένει ως θεμελιακό οργανωτικό κύτταρο, αλλά κάθε μέρα όλο και περισσότερο είναι ανίσχυρο να αυτοπροστατευτεί.

Η επιθυμία πολλών είναι τα οικονομικά να καταστούν μια επιστήμη καθαρά τεχνική, η οποία εξουδετερώνει τον αντίκτυπο των πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων πάνω στη λειτουργία της αγοράς.

Αλλά η Ελλάδα, τί ακριβώς πρέπει να κάνει σ' αυτόν τον ανεμοστρόβιλο των αλλαγών; Ο συγγραφέας δε διστάζει να θέσει το ερώτημα και να διερευνήσει τις προϋποθέσεις για την απάντηση με κριτήριο την ίδια την ετυμολογία της ιστορίας.

Ο Ελληνισμός έχει την πιο μακράιωνη και πολυτάραχη ζωή. Πάντα βρισκόταν μπροστά σε χαοτικά και ισοπεδωτικά διλήμματα. Αντιστεκόταν αλλά και προσαρμοζόταν. Αντιστεκόταν σε όσα αδιαπραγμάτευτα σχετίζονταν με την εθνική και πολιτιστική του ταυτότητα. Προσαρμοζόταν όμως ως προς όλα τα άλλα.

Με την παραπάνω αρχή, κατ' ανάγκη περιληπτικά διατυπωμένη, ο συγγραφέας αναζητεί σημεία *αισιοδοξίας*. Σημεία που δείχνουν ότι ο σημερινός Ελληνισμός με τη διείσδυσή του στα Βαλκάνια-πολιτική και οικονομική- με ισότιμο λόγο στην Ε.Ε., με τη διαρκή αναπροσαρμογή του στο εσωτερικό, καθώς με γενναιότητα επαναπροσανατολίζεται τις τελευταίες δύο δεκαετίες, αποδεικνύει κατά το συγγραφέα ότι η Ελλάδα ανακτά ένα σύγχρονο λόγο. Δείχνει να γνωρίζει τα σύγχρονα προβλήματα και εξίσου δείχνει να αναζητεί και να εφαρμόζει σύγχρονες απαντήσεις και λύσεις.

Ακόμη και στο διαρκές και αναζωπυρούμενο θέμα των ελληνοτουρκικών προστριβών, η παρατηρητική ματιά του συγγραφέα είναι διεισδυτική. Αναζητεί και υπογραμμίζει αυτή την προσαρμογή στα νέα δεδομένα του Ελληνισμού, η οποία καταδεικνύεται από την επιχειρηματική διείσδυση στα Βαλκάνια, από το ψύχραιμο και αποτελεσματικό διαμεσολαβητικό της ρόλο στην αναβράζουσα περιοχή, σε αντίθεση με τη γείτονα Τουρκία που ανασκαλίζοντας στα ιστορικά ναύαγια των λεγόμενων μουσουλμανικών τόξων επιχειρεί και ελπίζει σε μια στρατιωτική επιτήρηση της περιοχής.

Ο συγγραφέας δίνει την αισιόδοξη προοπτική σύμφωνα με την οποία *...όταν πνέει ο άνεμος των αλλαγών δεν πρέπει να χτίζουμε τείχη, αλλά ανεμόμυλους για να μετατρέπουμε την ενέργεια των αλλαγών σε προοπτική της ελληνικής κοινωνίας*.

Αλλά ας σταματήσω εδώ. Άλλωστε, ο κύριος λόγος ανήκει στο ίδιο το βιβλίο. Του δε δικού μου λόγου, του κατ' ανάγκη ελλειμματικού, σύμφωνα με το λόγο του Πλάτωνα προς τον Αντισθένη:

«*μέτρον ἐστὶν οὐχ ὁ λέγων, ἀλλ' ὁ ἀκούων*»,
δηλαδή εσείς.

“Το σπήλαιο στο ύψωμα Δουρούτη της Πανεπιστημιούπολης Ιωαννίνων”

Α. Κατσίκης,
Επικ. Καθηγητής του Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Εδώ και μερικά χρόνια από τις εργασίες διάνοιξης της οδού στο ανατολικό πρηνές του υψώματος Δουρούτη, που ανήκει στον ευρύτερο χώρο της Πανεπιστημιούπολης, και στο τμήμα πάνω από την υπάρχουσα δεξαμενή, **αποκαλύφθηκε η είσοδος ενός σπηλαίου.**

Πρόκειται για ένα **μικρό σπήλαιο** (τουλάχιστον το τμήμα που έχει αποκαλυφθεί), η σπουδαιότητα του οποίου όμως είναι αντιστρόφως ανάλογη του μεγέθους του.

Η άποψη αυτή στηρίζεται στα εξής στοιχεία:

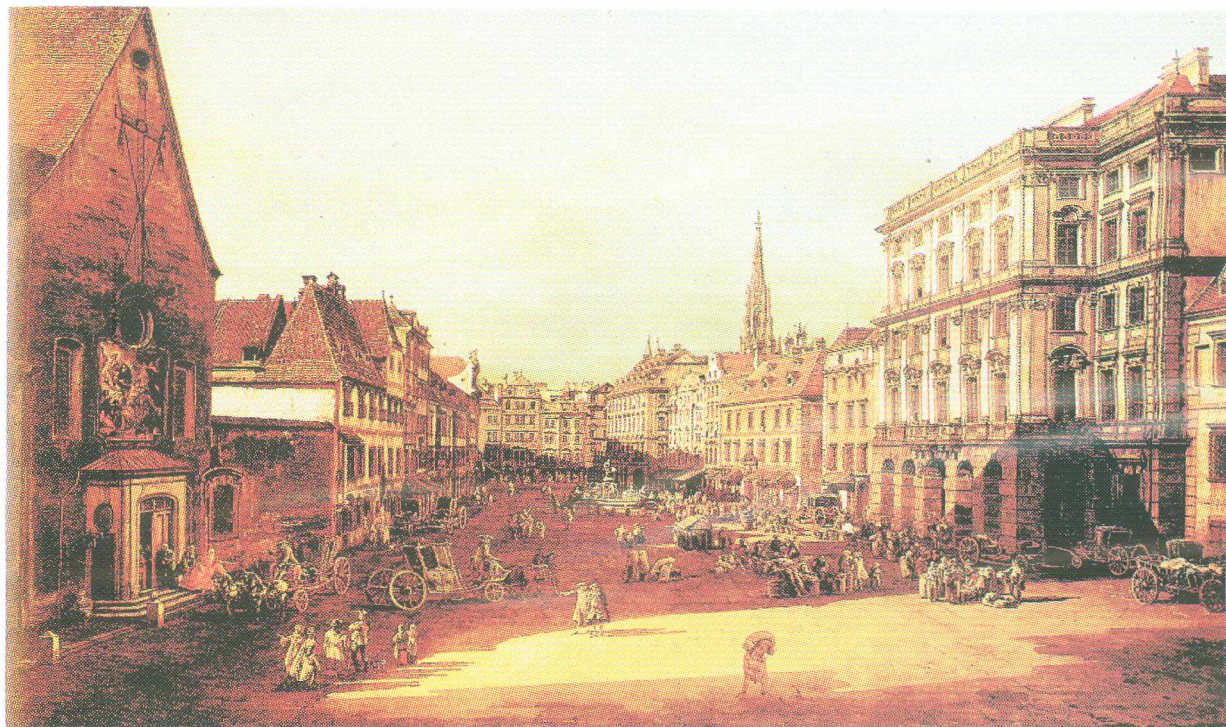
α) στην ύπαρξη σχετικά **πλούσιου**, για τις διαστάσεις του σπηλαίου, **σταλακτιτικού-σταλαγματικού διακόσμου**, η μελέτη του οποίου μας παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για την υδρογραφική κατάσταση της **περιοχής και τη χημική σύσταση των πετρωμάτων, του εδάφους και του νερού κατά την εποχή του σχηματισμού του.**

β) στην ιδιότητα του ως του **μοναδικού**, μέχρι στιγμής, αποκαλυφθέντος σπηλαίου **στη δυτική περιοχή του λεκανοπεδίου των Ιωαννίνων**, γεγονός το οποίο, σε συνδυασμό με την ύπαρξη των άλλων δύο γνωστών σπηλαίων (Περάματος και Καστρίτσας), συμβάλλει, μέσω των γεωμορφολογικών του γνωρισμάτων, στην τεκμηρίωση και ανάπτυξη της **παλαιογεωγραφικής και παλαιοπεριβαλλοντικής εικόνας του λεκανοπεδίου.**

Περισσότερα στοιχεία για τις συνθήκες γένεσης, την ηλικία, την εσωτερική μορφολογία, το διάκοσμο και την παλαιογραφική εξέλιξη του σπηλαίου, σε επόμενο τεύχος της “Ιριδας”.

“Ο Ρήγας και η εποχή του (1757 – 1798)”

Απόστολος Παπαϊωάννου,
Αναπ. Καθηγητής του Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Άποψη της Βιέννης κατά το 1759

Η ζωή και το έργο του Ρήγα (Βελεστίνο 1757 - Βελιγράδι 1798) καλύπτουν το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα. Οι εκδοτικές, οι συνωμοτικές και επαναστατικές δραστηριότητές του αποτελούν ισχυρό κίνητρο για τον ιστορικό ερευνητή, αφού πολλά περιστατικά της ζωής του δεν έχουν ακόμη πλήρως αποκαλυφθεί και αρκετά ερωτήματα από την πραγματικά εκπληκτική δράση του στις διάφορες πόλεις που κατά καιρούς διέμενε, όπως η Κωνσταντινούπολη, το Βουκουρέστι, η Βιέννη και η Τεργέστη, παραμένουν ακόμη αναπάντητα.

Το 1774 ο Ρήγας εγκαταλείπει τη Θεσσαλία και εγκαθίσταται στην Πόλη, όπου μετά από λίγο ανέλαβε καθήκοντα γραμματικού του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Η Πόλη ασκούσε ιδιαίτερη γοητεία στους Έλληνες, ήταν γι' αυτούς η άτυπη πρωτεύουσα της τουρκοκρατημένης Ελλάδας, ιδιότητα που θα διατηρήσει ως το 1922.

Στην Πόλη ο Ρήγας είχε την ευκαιρία να γνωριστεί με σημαίνοντες Έλληνες και να εισέλθει στον κύκλο των Φαναριωτών διπλωματών και λογίων. Το 1786 μεταβαίνει στη Βλαχία όπου πιθανότατα μυείται στον τεκτονισμό. Είναι η εποχή των συνωμοτικών εταιρειών, των τεκτονικών στοών που γρήγορα μεταδίδονται στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και στις μεγάλες πόλεις. Τα χρόνια αυτά στην Ευρώπη πνέει άνεμος ελευθερίας, τα έργα των διαφωτιστών βρίσκουν απήχηση σε κάθε ελεύθερη συνείδηση και η επικείμενη Γαλλική Επανάσταση θα αναφτερώσει τις ελπίδες των υπόδουλων Βαλκανικών λαών.

Το 1790 ο Ρήγας επισκέπτεται τη Βιέννη, η οποία την εποχή αυτή είναι ένα από τα μεγαλύτερα πολιτικά κέντρα της Ευρώπης. Η αυτοκρατορία της Αυστροουγγαρίας με τις αποφάσεις και τις παρεμβάσεις της επηρεάζει τις

πολιτικές εξελίξεις σε ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο. Οι εγκατεστημένοι Έλληνες στη Βιέννη έχουν αναπτύξει αξιόλογη εμπορική δραστηριότητα και οι επιχειρήσεις τους λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από τις επίσημες αρχές. Από τη Βιέννη ο Ρήγας αρχίζει τις εκδοτικές του προσπάθειες και τυπώνει το «Σχολείον των ντελικάτων εραστών» μετάφραση «εκ της Γαλλικής διαλέκτου» και το «Φυσικής απάνθισμα» δια τους αγχίνους και φιλομαθείς «Έλληνες εκ της Γερμανικής και Γαλλικής διαλέκτου ερραμισθέν».

Το 1791 βρίσκεται στο Βουκουρέστι και πρωτοστατεί σε κινήσεις κοινωνικού συμφέροντος, όπως είναι η διάνοιξη λαϊκών δρόμων και η καταπολέμηση επιδημιών. Όταν αργότερα επιστρέφει στη Βιέννη, το 1796, έχει ήδη προξενήσει το ενδιαφέρον των αυστριακών αρχών για τη συνωμοτική του δράση και για τις σχέσεις του με τους δημοκρατικούς Γάλλους. Στο μεταξύ τυπώνει την Επιπεδογραφία Κωνσταντι-νουπόλεως, η οποία αποτελεί το πρώτο από τα δώδεκα Φύλλα της Μεγάλης Χάρτας. Τον ίδιο χρόνο παρουσιάζει σε φιλική συντροφιά «ορμητικό πατριωτικό ύμνο», το Θούριο, που τραγουδήθηκε αμέσως και γνώρισε μεγάλη διάδοση στους φιλελεύθερους ελληνικούς κύκλους της Βιέννης.

Η πιο δημιουργική και αποφασιστική χρονιά για το Ρήγα είναι το 1797. Ολοκληρώνεται η εκτύπωση της Μεγάλης Χάρτας, της νέας χάρτας της Βλαχίας και της Γενικής Χάρτας της Μολδοβίας. Παράλληλα στα τυπογραφεία των αδελφών Πούλιου τυπωνόταν το επαναστατικό

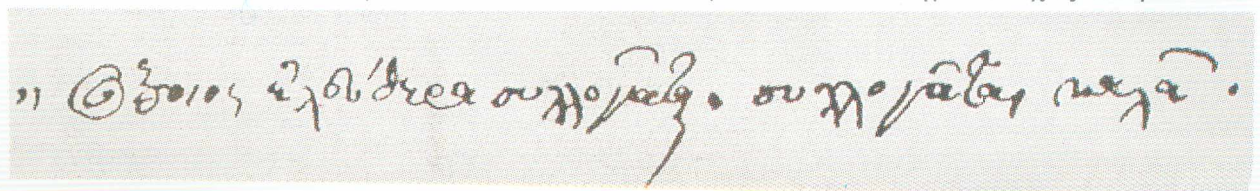
μανιφέστο, η “Προκήρυξη”, ένα πυκνοτυπωμένο τετρασέλιδο με τα συνθήματα της Γαλλικής Επανάστασης του 1789 «Ελευθερία - Ισοτιμία – Αδελφότης», ακολουθούσε το Σύνταγμα “η Νέα Πολιτική Διοικήσεις” και τέλος ο Θούριος. Τον Δεκέμβριο του 1797 ο Ρήγας αναχωρεί για την Τεργέστη για να συναντήσει τους εκεί διαμένοντες συντρόφους του.

Η Ελληνική Κοινότητα της Τεργέστης (La Comunita Greco - orientale) είχε ιδρυθεί το 1782 έπειτα από άδεια της αυστριακής διοίκησης. Η αυστρουγγρική αυτοκρατορία ήταν αντίθετη στις κινήσεις του Βοναπάρτη και σε κάθε φιλελεύθερη εκδήλωση. Από την άλλη μεριά οι Έλληνες της Τεργέστης είχαν αποδεχτεί τα κηρύγματα της Γαλλικής Επανάστασης, είχαν επηρεαστεί από αυτά και κατά κάποιο τρόπο ήλπιζαν στην απελευθέρωση της πατρίδας τους. Παράλληλα δεν είχαν σβήσει οι ελπίδες τους σε μια πιθανή βοήθεια - επέμβαση των Ρώσων στα τουρκοπατημένα Βαλκάνια.

Προμετωπίδα της “Χάρτας της Ελλάδας” του Ρήγα, Βιέννη 1796-97.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο κύκλος των συναγωνιστών του Ρήγα συνεχώς διευρυνόταν

Η Τεργέστη κατά το 1850

σε αυτόν το μυχό της Αδριατικής. Εκτός από τον Αντώνιο Κορωνιό και τον Ευστράτιο Αργέντη, εμπόρους από τη Χίο, είχε κάνει φανερή την παρουσία του ο Γιαννιώτης επιχειρηματίας και γνωστός συνωμότης Νικόλαος Πλασαράς.

Τη δράση του Ρήγα και των συντρόφων του κατέδωσε με αποδεικτικά στοιχεία στις αυστριακές αρχές ο Δημήτριος Οικονόμου, συνταίρος του Αντώνιου Κορωνιού. Το γεγονός αυτό βάραινε στην Ελληνική Κοινότητα της Τεργέστης και στιγμάτισε την ιστορία της. Ωστόσο οι Έλληνες της πόλης αυτής δεν έπαψαν να υποστηρίζουν κάθε πατριωτική προσπάθεια και θα πρωτοστατήσουν λίγο πριν και κατά τη διάρκεια του Αγώνα της Ανεξαρτησίας.

Ο Ρήγας συλλαμβάνεται στις 19 Δεκεμβρίου του 1797 και αμέσως μετά οι βασικότεροι συνεργάτες του. Το Φεβρουάριο του επομένου χρόνου μεταφέρονται στη Βιέννη και το Μάιο παραδίδονται στον τούρκο διοικητή του Βελιγραδίου. Στις 24 Ιουνίου ο Ρήγας και οι επτά σύντροφοί του, ο Ευστράτιος Αργέντης, ο Δημήτριος Νικολίδης, ο Αντώνιος Κορωνιός, ο Ιωάννης Καρατζάς, ο Θεοχάρης Τουρούντζιας, ο Ιωάννης Εμμανουήλ και ο Παναγιώτης Εμμανουήλ, εκτελούνται με στραγγαλισμό.

Διακόσια χρόνια μετά το θάνατό του ο Ρήγας και η επαναστατική του δράση εξακολουθεί να

εμπνέει. Το έργο του γίνεται αντικείμενο μελέτης και έρευνας με αποτέλεσμα να έρχονται όλο και νέα στοιχεία στο φως τα οποία αποκαλύπτουν το μέγεθος της προσωπικότητάς του. Η μυστική εταιρεία του Ρήγα ήταν ο προάγγελος της Φιλικής Εταιρείας του 1814, και η θυσία του προοιώνιζε την έκρηξη του Αγώνα. «Ο σπόρος που εκείνος έσπειρε “καρπίζει και σήμερα γιατί το σπέρμα έβλασταν μέγα”».

Ο μαρμάρινος αδριάντας του Ρήγα στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών (έργο του Ιωάννη Κόσσου)

“Η επικαιρότητα του οράματος του Ρήγα Φεραίου για τα Βαλκάνια”

Ευθύμης Παπαδημητρίου,
Καθηγητής του Τμήματος Φ.Π.Ψ. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Πλησιάζοντας στο τέλος αυτού του χρόνου, οπότε συμπληρώθηκαν διακόσια χρόνια από την θανάτωση του Ρήγα Βελεστινλή, η συντακτική επιτροπή του περιοδικού του Πανεπιστημίου μας αποφάσισε να συμμετάσχει συμβολικά στην επέτειο αυτή με ένα μικρό αφιέρωμα και κάποιες σκέψεις για το επαναστατικό όραμα, τη δράση και τη θυσία του Ρήγα. Οπως σε πολλά μέρη της Ελλάδας έτσι και στο Πανεπιστήμιό μας διοργανώθηκε, στον Τομέα Φιλοσοφίας ένα τριήμερο συνέδριο αφιερωμένο στο μήνυμα, τη θυσία και το βαλκανικό απελευθερωτικό όραμα του Ρήγα Φεραίου. Όλες οι εισηγήσεις, των ειδικών μελετητών της περιόδου αυτής, επιχείρησαν την εμπάθνηση της έρευνας και τη βελτίωση της κριτικής αποτίμησης του έργου του πρωτομάρτυρα.

Η προσωπική μου συμβολή στη σχετική συζήτηση δεν θα ήθελα να έχει καμιά σχέση με τις συνηθισμένες επετειακές ρητορείες που επιτρέπουν τη μεγαλοϊδεατική, εθνικιστική, ιδεολογική χρήση/κατάχρηση του έργου και των οραματισμών του Ρήγα. Σκέφτηκα ότι αυτήν την εποχή που συμπίπτει με τη νέα ανάφλεξη στα Βαλκάνια, τις παρεμβάσεις των μεγάλων δυνάμεων και τη διείσδυση του ελληνικού κεφαλαίου προς βορρά και βορειοανατολικά δεν θα ήταν ανώφελη η συζήτηση και μια νέα ερευνητική αποτίμηση της δύναμης της θυσίας και του βαλκανικού οράματος του Ρήγα που θα μπορούσε να είναι χρήσιμη εκτός των άλλων και για την ενημέρωση των φοιτητών μας σχετικά με την πρόσληψη του έργου του Ρήγα, σε διάφορες στιγμές της ιστορίας των δύο αιώνων που μας χωρίζουν από τον θάνατό του, τον προοδευτικό, επίκαιρο και ριζοσπαστικό χαρακτήρα των έργων του Ρήγα (1).

Η σκέψη που απασχολεί ακόμη πολλούς ερευνητές είναι το αν και πόσο “ουτοπικά” ήταν τα πολιτικά σχέδια του εθνικού μας κοινωνικού επαναστάτη και στοχαστή. Υπήρχαν οι αντικειμενικές και οι υποκειμενικές συνθήκες για την επαναστατική εξέγερση των Βαλκανικών λαών; Θα μπορούσε να ήταν διαφορετική η εξέλιξη στα Βαλκάνια αν μια πανβαλκανική εξέγερση είχε γκρεμίσει νωρίτερα την απολυταρχία και τον φεουδαρχισμό της Τουρκίας; Πόσο και σε τι θα είχε αλλάξει η κατάσταση της

Βαλκανικής και ποιά τροπή θα είχε πάρει η ιστορική εξέλιξη που θα ακολουθούσε; Μπορεί το όραμα του Ρήγα να φωτίσει δυνατότητες της σημερινής ιστορικής συγκυρίας; (2).

Τέτοιες μη - επιστημονικές σκέψεις για το “τι θα συνέβαινε αν”, παιχνίδια της σκέψης για μια άλλη πιθανή ροή των ιστορικών εξελίξεων, μπορούν ίσως να βοηθήσουν τους μη ειδικούς να σκεφτούν καλύτερα και σε βάθος, να καταλάβουν την ιστορία και τις συνέπειες κάποιων ιστορικών συμβάντων.

Θα μπορούσε π.χ. να υποθέσει κανείς βάσιμα ότι αν ζούσε ο Ρήγας θα πραγματόνταν σε κάποιο βαθμό τα σχέδιά του; Διέθετε αναμφισβήτητα ένα μεγάλο κύρος στα Βαλκάνια και σίγουρα θα τον ακολουθούσαν κι άλλοι. Αλλωστε η εκτίμηση της κατάστασης και οι προβλέψεις του δεν διαψεύστηκαν. Ένα μήνα μετά τον θάνατό του ο τοπάρχης του Βιδινίου, ο ατίθασος Πασβάνογλου κινήθηκε. Το αντάρτικο κίνημα άναψε και μεγάλο μέρος της Σερβίας και της Βουλγαρίας ελεγχόταν από τους αντάρτες. Επίσης και η εθνική επανάσταση των Σέρβων που ξέσπασε λίγο αργότερα (1803-1806) δείχνει πως η προοπτική του Ρήγα ήταν σωστή και καθόλου ονειροπόλα ή ουτοπική (3).

Η “ου-τοπία” του Ρήγα για πανβαλκανική εξέγερση ήταν μεν “δυσ-τοπία” και το μόνο ερώτημα που παραμένει είναι αν και σε πίο βαθμό θα μπορούσε να είναι μια “ευ-τοπία” για τους βαλκανικούς λαούς. Πόσο ρεαλιστικό ήταν το όραμα για ειρηνική συνύπαρξη των βαλκανικών λαών, που παραμένει μέχρι σήμερα επίκαιρο; Θα ήταν δυνατή μια βαλκανική δημοκρατική συνεννόηση, μια πολυεθνική δημοκρατία με πολιτική και οικονομική ηγεμονία των Ελλήνων;

Το κοινωνικό και πολιτικό μάρφωμα της “Ελληνικής Δημοκρατίας” που πρότεινε ο Ρήγας δεν σήμαινε ένα μεγαλοϊδεατικό κράτος, μια νέα Μεγάλη Ελλάδα. Επρόκειτο για ένα διαβαλκανικό-πολυεθνικό κράτος, δημοκρατικό και φιλελεύθερο που θα εξασφάλιζε την ισότιμη συμβίωση των βαλκανικών λαών και των εθνικών μειονοτήτων. Η πολυεθνική δημοκρατία του Ρήγα με πολιτική ηγεμονία των Ελλήνων, που ήταν σε συμφωνία με τα οικονομικά και πολιτισμικά δεδομένα της εποχής, έχει χαρακτηριστεί πρόσφατα από τον Αριστόβουλο

Μάνεση, ως “ανέφικτη”(4). Κι αυτό γιατί ο Ρήγας νόμιζε ότι θα ήταν δυνατόν να διατηρηθεί η υπάρχουσα στο Οθωμανικό κράτος πολυεθνική συμβίωση, με απλή αλλαγή των κοινο-νικοπολιτικών πλαισίων της. Με την αντικατάσταση δηλαδή της δεσποτικής εξουσίας των σουλτάνων από μια δημοκρατική εξουσία που να έχει ως φορέα τους λαούς που θα κατοικούσαν στη χώρα.

Θεμελιωμένο το κράτος του Ρήγα στην αρχή της συμμετοχής όλων των υποδουλωμένων εθνοτήτων, στην ιστιμιά των διαφόρων ομάδων, ανεξάρτητα από την εθνική προέλευσή τους, ή τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις. Ως προς την εξωτερική του μορφή ήταν μονοκρατικό, με την έννοια ότι προβλέπεται μια ενιαία διοικητική αρχή: “και της Πατρίδος ένας να γένη αρχηγός” (Θούριος στ. 26). Το νέο κράτος εκτός από την ιδέα της οικουμενικότητας χαρακτηριζόταν από το πολυεθνικό του περιεχόμενο, με την έννοια της κατάργησης κάθε διάκρισης λόγω φυλής, θρησκείας και γλώσσας.

Ἐπιπέδω βίβλινι γράμματι βιβλίου.

“Η Ελληνική Δημοκρατία”, όπως ονομάζεται από τον Ρήγα, η σχεδιαζόμενη κρατική οργάνωση, (στο 1 άρθρο του Σχεδίου Συντάγματος) θα βασιζόταν στη λαϊκή δημοκρατία, αφού όλες οι εξουσίες πηγάζουν από τον “αυτοκράτορα λαό”, που αποφασίζει, με καθολική ψηφοφορία, συνδυάζοντας θεσμούς αντιπροσωπευτικής και άμεσης δημοκρατίας. Το πολίτευμα του Ρήγα είχε έντονα δημοκρατικό χαρακτήρα, με ευρύτατο κοινωνικό περιεχόμενο: θεσμοθετεί την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, την κοινωνική ισότητα, αναγνωρίζει εθνικά δικαιώματα, το δικαίωμα αντίστασης “όταν τον αδικούν” (άρθρο 33 της Διακήρυξης) και το δικαίωμα επανάστασης, “όταν η Διοίκηση βιάζει, αθετεί και καταφρονεί τα δίκαια του λαού” (άρθρο 35).

Το πολίτευμα που προτείνει ο Ρήγας έχει σαφή φιλελεύθερο χαρακτήρα, όπως φαίνεται από τη

“Διακήρυξη των δικαιών του ανθρώπου” όπου προβλέπεται μια ολόκληρη σειρά ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων: Ισότητα, θρησκευτική ελευθερία, ελευθερία έκφρασης γνώμης, το δικαίωμα στη ζωή, η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της δουλείας, το δικαίωμα για εργασία, για κοινωνική περίθαλψη, το δικαίωμα στην εκπαίδευση, η παραγραφή των χρεών κ.α. Αυτή η απόλαυση των δικαιών είναι εγγυημένη για όλους τους Έλληνες, Τούρκους, Αρμένιδες, αφού όπως γράφεται στο άρθρο 70 του κυρίως Συντάγματος: “Ο αυτοκράτωρ (ο κυρίαρχος λαός, όπως θα λέγαμε σήμερα), είναι όλοι οι κάτοικοι του κράτους τούτου, χωρίς εξαιρέσει θρησκείας και διαλέκτου. Έλληνες, Αλβανοί, Βλάχοι, Αρμένιδες, Τούρκοι και κάθε άλλου είδους γενεάς” (5).

Ο Ρήγας στο Πολίτευμά του ευαγγελίζεται την ισότητα, αδελφική συμβίωση όλων των βαλκανικών λαών. Όμως το Πολίτευμά του παρά τον υπερεθνικό του χαρακτήρα, διατηρεί έναν οφθαλμοφανώς, έντονο ελληνικό χαρακτήρα. Η ελληνική γλώσσα καθιερώνεται ως η επίσημη γλώσσα του κράτους, “όλοι οι νόμοι και οι προσταγαί γίνονται εις την απλήν των ελλήνων γλώσσαν ως πλέον ευκατάληπτον και εύκολον να σπουδαστεί απ’ όλα τα εις το βασίλειον (κράτος) τούτο εμπεριεχόμενα γένη”. Ο ελληνικός χαρακτήρας του κράτους που ετοίμαζε ο Ρήγας φαίνεται και από τον γεωγραφικό χάρτη των Βαλκανίων και της Μικράς Ασίας που φέρει τον τίτλο: “Χάρτα της Ελλάδος” και συνοδεύεται μάλιστα από πορτραίτο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, που ανακαλεί συνειρμούς και μνήμες προγονικής δόξας, στους υπόδουλους Έλληνες των οποίων θέλει να τονώσει το ηθικό.

Έχει απασχολήσει τους ειδικούς το ερώτημα αν και κατά πόσο ήταν ρεαλιστικό το όραμα συνύπαρξης και λειτουργίας των βασικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν το κράτος του Ρήγα: “πολυεθνικό”, “δημοκρατικό”, “φιλελεύθερο” και ταυτόχρονα “ελληνικό”. Θα ήταν δυνατόν να επιζηήσει ένα κράτος με τόσο μεγάλη εδαφική έκταση, με τόσο μεγάλη εθνική ανομοιογένεια; Πόσο καιρό θα μπορούσε το ελληνικό στοιχείο να διατηρήσει την ηγεμονική του θέση, όντας πληθυσμιακά μειοψηφία; Ποιά θα ήταν τα πιθανά σχήματα που θα μπορούσαν να ακολουθήσουν; Πόσο θα επηρέαζαν την κατάσταση και την πορεία της Βαλκανικής οι διεθνείς εξελίξεις στις δεκαετίες που ακολούθησαν; Θα ήταν σε θέση η ανερχόμενη αστική τάξη της Ελλάδας να κρατήσει τα πρωτεία στο εμπόριο, την πολιτική και τον πολιτισμό;

Ανεξάρτητα από τις δυνατότητες εφαρμογής του πολιτεύματος του Ρήγα σε περίπτωση ανατροπής της Οθωμανικής αυτοκρατορίας ο Ρήγας δεν φαίνεται να προβληματίζεται για τις βλέψεις και τις διαμάχες των ευρωπαϊκών μεγάλων δυνάμεων της εποχής του που σχεδίαζαν κατά καιρούς το διαμελισμό της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Είναι βέβαιο ότι αυτές δεν θα επέτρεπαν ποτέ να δημιουργηθεί ένα τόσο μεγάλο κράτος σαν αυτό που οραματίζεται ο Ρήγας, μια δημοκρατία κατά το υπόδειγμα της Γαλλικής Δημοκρατίας, που θα έβλαπτε σίγουρα τα εθνικά τους συμφέροντα. Και αν γινόταν αυτό προς στιγμήν, χάρις στους θριάμβους της Γαλλικής επανάστασης. (Οι Ευρωπαϊκές δυνάμεις δεν θα αργούσαν να επιχειρήσουν την αποσύνθεση και τον διαμελισμό του, όπως κατάφεραν στις μέρες μας παρά τον δήθεν κεκτημένο

δημοκρατικό ευρωπαϊκό θεσμικό ορίζοντα.)

Ήδη την ίδια εποχή η Γαλλική Δημοκρατία με τη συνθήκη του Καμποφόρμιο προέβaine σε υποχωρήσεις προς την αυτοκρατορία των Αψβούργων, στην οποία παραχωρούσε τη δεσποτεία πάνω στη Βενετία. Λίγο αργότερα ο στρατηγός της Δημοκρατίας Ναπολέον Βοναπάρτης έβαζε σε εφαρμογή άλλα μεγαλεπήβολα σχέδια που δεν συμβιβάζοντουσαν με τις προσδοκίες των Ελλήνων. Λίγα χρόνια αργότερα, στα 1796, το Σύνταγμα της Δημοκρατίας του 1793, που ο Ρήγας πίστευε ότι εξασφαλίζει τη δημοκρατία, αποκηρυσσόταν από τους Γάλλους δημοκράτες, επειδή οδηγούσε, κατά τη γνώμη τους, στην αναρχία!

Ιστορικοί, όπως ο Δασκαλάκης, υποστηρίζουν την άποψη ότι οι δημοκρατικές θεωρίες και ιδέες για ατομικές ελευθερίες και άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων σε

Σφραγίδα με παράσταση του Ρήγα - Μουσείο Μπενάκη

κοινοβουλευτικά πλαίσια, οι οποίες με δυσκολία βλάσταιναν στην Δυτική Ευρώπη, μεταφυτευόμενες στην Ανατολή, σε λαούς χωρίς πολιτική προπαίδευση, γεμάτους προαιώνιες προλήψεις, κινδύνευαν να μαραθούν πριν αποδώσουν καρπούς (6). Η άποψη αυτή που φαίνεται να ενισχύεται από τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν λίγο αργότερα, στις αρχές του επόμενου αιώνα, και στην ίδια την επαναστατημένη Ελλάδα- που θεωρείτο η πολιτικά πιο πρόηγμένη χώρα στα Βαλκάνια, έδειξαν τις δυσκολίες που θα συναντούσε η υλοποίηση του οράματος της ελευθερίας και δημοκρατικής συμβίωσης των Βαλκανικών λαών.

Οι παραπάνω επιφυλάξεις δεν μπορούν να ελαττώσουν στο ελάχιστο τη σημασία του μεγαλειώδους έργου που αγωνίστηκε να θέσει σε εφαρμογή ο Βελεστινλής. Πιστεύω ότι τα γεγονότα που ακολούθησαν τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα, οπότε άρχισε κατά κάποιο τρόπο, η

πραγματοποίηση των σχεδίων του Ρήγα, δηλώνουν την αποδοχή του μηνύματός του από άλλους Βαλκανικούς λαούς (7). Δεν είναι τυχαίο ότι όχι μόνο οι Έλληνες τιμούν τον πρωτομάρτυρα της ελευθερίας τους, αλλά και οι άλλοι Βαλκανικοί λαοί τον τιμούν και ευλογούν τη μνήμη του Ρήγα, τον οποίο θεωρούν και οι ίδιοι ως πρωτομάρτυρα και της δικής τους ελευθερίας. Οσο περνάει ο καιρός φαίνεται ότι μεγαλώνει και σταθεροποιείται η εκτίμηση για την προσωπικότητα του Ρήγα, στη συνείδηση των Βαλκανικών λαών. Οι διάφορες κάθε φορά εξελίξεις στη Βαλκανική θεμελιώνουν την κοινή πεποίθηση για το Ρήγα ως οραματιστή και ήρωα κοινό, που συμβολίζει τη λαχτάρα για ελευθερία και συνεργασία των Βαλκανικών λαών.

Ο Ρήγας και η σκέψη του διατηρούν τη συμβολική τους αξία και για τη σημερινή αναζήτηση τρόπων συνύπαρξης των λαών των Βαλκανίων και την προσπάθειά τους, αξιοποιώντας τα διδάγματα της κοινής τους ιστορίας, να μπορέσουν να επεξεργαστούν τις πολιτικές βάσεις και τις ηθικές προϋποθέσεις για την πραγματοποίηση του αιτήματος αυτού. Η απάντηση του Ρήγα στα ζητήματα της συνύπαρξης διαφορετικών εθνοτήτων και πολιτισμικών ομάδων κάτω από τους θεσμούς μιας ενιαίας πολιτειακής οντότητας παραμένει επίκαιρη και ενδιαφέρουσα και θα μπορούσε ίσως να συμβάλει στην κριτική εξέταση και των σημερινών προβλημάτων της Βαλκανικής (8).

Όπως είναι γνωστό το όραμα του Βελεστινλή περιλάμβανε τη ριζική πολιτειακή αναδιοργάνωση ενός ευρύτατου γεωγραφικού χώρου, με την ανατροπή του οθωμανικού δεσποτισμού και την εγκαθίδρυση θεσμών διακυβέρνησης, αντιπροσώπευσης και συμμετοχής κατά τα πρότυπα του ιακωβίνικου πολιτεύματος του 1793. Το μεγαλύτερο πρόβλημα που είχε να επιλύσει ο Ρήγας αφορούσε στην εδαφική έκταση και στην εθνική πολυμορφία της νέας πολιτείας. Η Χάρτα της Ελλάδας έδειχνε την εδαφική βάση της Ελληνικής Δημοκρατίας να απλώνεται σ'ολόκληρη την Νοτιοανατολική Ευρώπη, τα νησιά και το μεγαλύτερο μέρος της Μικράς Ασίας. Ο Ρήγας δεν φαίνεται να ανησυχούσε σχετικά. Είχε μεγάλη εμπιστοσύνη στην αποτελεσματικότητα των νέων δημοκρατικών θεσμών, και στη ψυχολογική δύναμη του πατριωτισμού και της λαχτάρας για ελευθερία και ισότητα των πολιτών του νέου υπερεθνικού του κράτους.

Πιό δύσκολο ήταν το πρόβλημα της εθνικής ανομοιογένειας της νέας δημοκρατίας. Πώς θα μπορούσαν οι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων να συνενωθούν με τις ετερόγλωσσες ορθόδοξες εθνότητες των Βαλκανίων: Σέρβους, Βουλγάρους, Αλβανούς και Μολδοβλάχους, με τους Αρμένιους, τους Εβραίους, ακόμη και με τους ίδιους τους Τούρκους, που θα παρέμεναν ενδεχομένως στην νέα Δημοκρατία; Ο Ρήγας απαντάει αυτή την πρόκληση για την πολιτική του θεωρία με μεγάλη άνεση! Είναι πεπεισμένος για τη φυσική ισότητα και την αδελφοσύνη των ανθρώπων. Η γλώσσα, η φυλετική καταγωγή και η θρησκεία του φαίνονται ότι έχουν τεχνητό, συμβατικό χαρακτήρα. Ο κυρίαρχος λαός είναι ένας, όλοι οι πολίτες είναι ίσοι, ανεξάρτητα από τις συλλογικές τους ταυτότητες.

Η πολιτική ενότητα μπορούσε να λειτουργήσει χάρις στο πνεύμα του πατριωτισμού που εξέφραζαν τα σύμβολα του δημοκρατικού ελληνισμού, και τα ιδεώδη του

ριζοσπαστικού Διαφωτισμού, τα οποία είχαν αρχίσει να διαδίδονται στον πολιτισμό των Βαλκανίων την εποχή αυτή. Η πολιτική ιδεολογία του Διαφωτισμού αναμενόταν ότι θα προσφέρει το κατάλληλο ψυχολογικό περιβάλλον που θα ζωογονούσε τους νέους πολιτικούς θεσμούς. Ο Ρήγας πίστευε στις ενοποιητικές δυνατότητες της μορφωτικής και ηθικής παράδοσης των οικουμενικών αξιών του Διαφωτισμού και ήλπιζε ότι η ηθική δύναμη του δημοκρατικού πατριωτισμού θα μπορούσε να αμβλύνει τους θρησκευτικούς και εθνικούς ανταγωνισμούς και θα ευνοούσε την αλληλεγγύη μεταξύ των διαφόρων εθνοτήτων και θα καλλιεργούσε την αφοσίωση στους ενιαίους θεσμούς της νέας δημοκρατίας (9).

Σήμερα, με την εκ των υστέρων ιστορική γνώση, βλέπουμε πόσο ακανθώδες αποδείχτηκε το εθνικό πρόβλημα για τις Βαλκανικές κοινωνίες. Ο Ρήγας με τα δικά του βιώματα και τις πρακτικές εμπειρίες, στην ιστορική και πολιτισμική συγκυρία που έτυχε να ζήσει δεν αντιμετώπισε τις εντάσεις του εθνικού προβλήματος. Δεν ήταν σε θέση να δει ότι μέρος από την κληρονομιά των αρχέγονων παραδοσιακών συναισθημάτων και θρησκευτικών εντάξεων έμελε να απορροφηθούν από τους νέους εθνικισμούς, ενισχύοντας έτσι την απήχηση των τελευταίων στις ευρύτερες μάζες του πληθυσμού. Μετά τη Γαλλική επανάσταση είχε αρχίσει το τέλος των πολυεθνικών κρατών και το πέρασμα στην περίοδο των εθνικών κρατών.

Ο Ρήγας φαίνεται πίστευε ότι τα πιθανά πολιτικά προβλήματα μεταξύ διαφόρων εθνικών ομάδων, που θα συνέθεταν το ενιαίο κράτος, θα μπορούσαν να προληφθούν από την από κοινού αποδοχή μιας ενιαίας δημοκρατικής πολιτικής παιδείας και το σεβασμό της αυτοτέλειας των διαφόρων εθνοτήτων. Εμπιστευόμενος τη λογική φύση του ανθρώπου και τις δυνατότητές του Διαφωτισμού να συμφιλιώσει τους ανταγωνισμούς, πίστευε στην δυνατότητα επιδίωξης κοινών στόχων και στην ορθολογική επίλυση όλων των προβλημάτων.

Η λογική του Εθνικισμού απέδειξε ότι όλα αυτά εύκολα θα μπορούσαν να εκληφθούν ως ουτοπικές επιθυμίες και οραματισμοί (10). Όμως αυτό δεν μειώνει την σημασία του οράματος του Ρήγα. Η πίστη του στην προτεραιότητα των φυσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου και των δημοκρατικών αρχών απέναντι στην αφοσίωση προς τις παραδοσιακές συσσωματώσεις και η άποψή του ότι πλατύτεροι πολιτικοί και κοινωνικοί στόχοι θα μπορούσαν να συμφιλιώσουν εθνικές και άλλες μορφές πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων αποτέλεσαν σημαντικό μάθημα, το οποίο δεν αγνοήσαν οι μεταγενέστερες γενεές βαλκανικού ριζοσπαστισμού και οι διάδοχοί του στην παράδοση της βαλκανικής συνεννόησης.

Σε αρκετές συγκυρίες, ιδίως κατά την εποχή του μεσοπολέμου, αλλά και αργότερα, η διπλωματία των κρατών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης επεκαλείτο το προηγούμενο της σκέψης του Ρήγα ώστε να δημιουργηθούν τα ιδεολογικά ερείσματα για απόπειρες “βαλκανικής συνεννόησης”. Βέβαια ο Ρήγας προβληματιζόταν για πολιτικές λύσεις σε ζητήματα εθνικής πολλαπλότητας και πολιτισμικής πολυμορφίας εντός και όχι μεταξύ κυρίαρχων κρατών (11). Αν έβλεπε σήμερα την κατάσταση στα Βαλκάνια ο Ρήγας, ο οραματιστής της

δημοκρατικής αναμόρφωσης και κοινωνικής απελευθέρωσης των λαών της περιοχής, ίσως θα απογοητευότανε. Δυό αιώνες μετά τον μαρτυρικό θάνατό του είδαμε στη Βαλκανική να εκρήγνυνται με ξένη υποδαύλιση και με τον πιο αποκρουστικό τρόπο τα εθνικά πάθη στην πιο πρωτόγονη μορφή τους, να καταργούν παραδοσιακές μορφές συμβίωσης και να διαψεύδουν οράματα για νέα σχήματα συνύπαρξης.

Κι όμως το όραμα του Ρήγα, προϊόν της πίστης του στα οικουμενικά ιδεώδη του Διαφωτισμού, δεν είναι ξένο προς τις ανάγκες της εποχής μας. Η εμπιστοσύνη του ότι τα επι-μέρους προβλήματα θα μπορούσαν να αντιμετωπισθούν με βάση γενικές αρχές και οικουμενικές αξίες, όπως είναι η ελευθερία, η ισότητα και η αδελφσύνη, μπορούν να λειτουργήσουν και σήμερα στη σωστή κατεύθυνση, που έδειξε ο Ρήγας με το έργο και το μαρτύριό του. Δεδομένου επίσης ότι ο πρωτομάρτυρας της ελληνικής ελευθερίας υπήρξε πρωτοπόρος και εμπνευστής της απελευθέρωσης και της ισότιμης διαβίωσης όλων των ως τότε καταδυναστευόμενων Λαών της εγγύς Ανατολής και ότι πριν από τους Βουλγάρους, Σέρβους, Ρουμάνους και Αλβανούς, αυτός μίλησε για την ελευθερία τους και την αδελφική συμβίωση τους με τους Έλληνες, με ισότητα δικαιωμάτων, μπορεί σίγουρα να θεωρηθεί ως διαχρονικό σύμβολο ελευθερίας και πηγή έμπνευσης για ειρήνη και συνεργασία των Βαλκανικών λαών.

Σημειώσεις

1. Βλ. σχετικά στο περιοδικό ANTI, τεύχος 652, 16.1.1998, Αφιέρωμα στο Ρήγα Βελεστινλή. Σελ. 28 στο άρθρο του Β. Παναγιωτόπουλου: “ Η δύναμη της θυσίας και το βαλκανικό όραμα”.
2. Ο. π. σελ. 32 : Π. Κιτρομηλίδη, Ο Ρήγας και τα σημερινά προβλήματα στα Βαλκάνια.
3. Βλ. ANTI ο. π. σελ. 56, Γ. Μαργαρίτη, Τα στρατιωτικά σχέδια του Ρήγα.
4. Ο. π. σελ. 22-25. Αρ. Μάνεση, Το πολίτευμα του Ρήγα. Ενα ανέφικτο διαβαλκανικό ελληνικό κράτος.
5. Απ. Β. Δασκαλάκη, Το πολίτευμα του Ρήγα Βελεστινλή. Πρώτον Σύνταγμα Ελληνικής Δημοκρατίας και ελευθέρως διαβίωσης των Βαλκανικών Λαών. Εκδ. Βαγιονάκης, Αθήνα 1976. σελ. 59.
6. Ο. π. σελ. 72.
7. Βλ. σχετικά στο άρθρο της Νάντιας Ντάνοβα, Το μήνυμα του Ρήγα και οι Βούλγαροι, στο αφιέρωμα του ANTI, ο. π. σελ. 26.
8. Ζωΐδης Γ. Ι., Ρήγας Βελεστινλής. Ο μεγάλος Επαναστάτης Δημοκράτης 1757 -1798. Πολιτικές και Λογοτεχνικές Εκδόσεις, 1957, σελ. 61.
9. Κορδάτος Γ., Ο Ρήγας Φεραίος και η Βαλκανική Ομοσπονδία, Εκδ. Επικαιρότητα 1983 (1945).
10. Καψής Α.Β., Ο Ρήγας Φεραίος και οι διεκδικήσεις του υποδούλου Ελληνισμού κατά τον 18ο αιώνα, Αθήνα 1949.
11. Παναζόπουλου Ν., Ρήγας Βελεστινλής. Η πολιτική ιδεολογία του Ελληνισμού προάγγελος της Επαναστάσεως, Θεσσαλονίκη 1964, σελ. 10, 29.

“Η αβάσταχτη ελαφρότητα του νετρίνου”

Γεώργιος Κ. Λεοντάρης,
Αναπλ. Καθηγητής του Τμήματος Φυσικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Το νεutrino, είναι ίσως η πιο παράξενη οντότητα στον κόσμο της φυσικής των γνωστών στοιχειωδών σωματιδίων. Έχει μηδενικό ηλεκτρικό φορτίο και δεν “αισθάνεται” την ηλεκτρομαγνητική και την ισχυρή αλληλεπίδραση, με αποτέλεσμα να είναι το στοιχειώδες σωματίο για το οποίο έχουμε τις λιγότερες πληροφορίες.

Η πιθανότητα ύπαρξής του προτάθηκε για πρώτη φορά το 1932 από τον Pauli. Πειραματικά διαπιστώθηκε το 1958 αλλά παρότι έχουν περάσει αρκετά χρόνια από τότε, είναι η πρώτη φορά που πειραματικοί ανακοινώνουν με βεβαιότητα ότι η μάζα του δεν είναι μηδενική. Σήμερα, θεωρούμε ότι το σωματίο αυτό υπάρχει σε τρεις διαφορετικές μορφές. Αποτελεί ένα από τα κυριότερα συστατικά του σύμπαντος, ενώ επίσης παράγεται σε επιταχυντές.

Το νεutrino είναι άμεσα συνδεδεμένο με την β-διάσπαση του πυρήνα, η οποία είναι γνωστή από τις ραδιενεργές αντιδράσεις που ανακαλύφθηκαν από τον Becquerel και το ζεύγος Curie. Από τα πειράματα, διαπιστώθηκε ότι κατά τη β-διάσπαση, ένας πυρήνας μετασχηματίζεται σε έναν ελαφρότερο, με ταυτόχρονη εκπομπή ακτίνων β. Από μετρήσεις του λόγου q/m (όπου m η μάζα των σωματιδίων β και q το φορτίο τους) διαπιστώθηκε το 1909 από τον Becquerel ότι η ακτινοβολία β αποτελείται από ηλεκτρόνια. Επίσης, βρέθηκε ότι ο ατομικός αριθμός Z , ο οποίος προσδιορίζει τον αριθμό των πρωτονίων ενός πυρήνα, αυξάνει κατά τη διάρκεια της αντίδρασης. Συνεπώς, μια διάσπαση τύπου β μπορεί να γραφεί στη γενική μορφή,

όπου A είναι ο μαζικός αριθμός, δηλ. το άθροισμα των πρωτονίων και νετρονίων του πυρήνα. Χαρακτηριστικές διασπάσεις β είναι ο μετασχηματισμός του άνθρακα σε άζωτο, του καλίου σε ασβέστιο, του χαλκού σε ψευδάργυρο και του τρίτιου σε ήλιο.

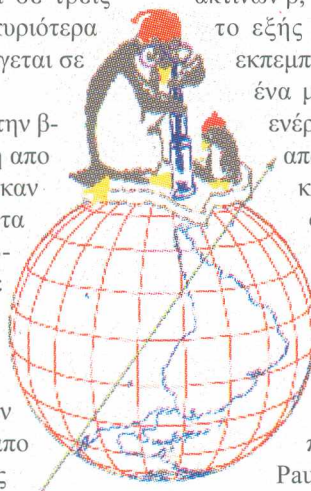
Σε όλες αυτές τις αντιδράσεις, η διαφορά μάζας ανάμεσα στα νουκλίδια X και Ψ είναι αποτέλεσμα της μετατροπής ενός νετρονίου σε πρωτόνιο (ο μαζικός

αριθμός διατηρείται, συνεπώς τα νετρόνια, τα οποία είναι ελαφρώς βαρύτερα από τα πρωτόνια, μειώνονται κατά ένα). Το ηλεκτρικό φορτίο διατηρείται, μια και η αύξηση του αριθμού των πρωτονίων, που έχουν φορτίο $+1$, στο δεύτερο μέλος της αντίδρασης, αντισταθμίζεται από την εμφάνιση των αρνητικά φορτισμένων ηλεκτρονίων. Θα ανέμενε κάποιος ότι, επειδή η αρχική και τελική κατάσταση του πυρήνα είναι ενεργειακά ακριβώς καθορισμένες, το εκπεμπόμενο ηλεκτρόνιο έχει και αυτό δεδομένη ενέργεια, ίση με τη διαφορά ενέργειας αρχικού-τελικού πυρήνα. Όμως, μετρήσεις της ενέργειας των ακτίνων β, που έγιναν από τον Chadwick, αποκάλυψαν

το εξής παράδοξο: Το ενεργειακό φάσμα των εκπεμπομένων ηλεκτρονίων ήταν **συνεχές**. Μόνο ένα μικρό ποσοστό ηλεκτρονίων είχε μέγιστη ενέργεια. Στα υπόλοιπα, φαινομενικά υπήρχε απώλεια ενέργειας, η οποία δεν βρισκόταν σε καμία γνωστή μορφή. Αυτή η παρατήρηση οδήγησε στη γέννηση αμφιβολιών για την ισχύ της αρχής διατήρησης της ενέργειας, οι οποίες διατυπώθηκαν από τον μεγάλο Δανό φυσικό του αιώνα μας τον N. Bohr. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι στις β-διασπάσεις και οι νόμοι διατήρησης της ορμής και στροφορμής φαίνονταν να παραβιάζονται. Όπως όμως παρατήρησε ο Pauli, το 1932, όλες οι παραπάνω δυσκολίες

παρακάμπτονται με την εισαγωγή ενός νέου σωματιού (νεutrino) με τις ακόλουθες ιδιότητες: Η μάζα του είναι σχεδόν μηδενική, όπως έδειχνε και η κατανομή της ενέργειας των ακτίνων β, ενώ επίσης έχει μηδενικό φορτίο και spin $1/2$. Ένα τέτοιο σωματίο δεν είναι εύκολα αντιληπτό, διότι αντιδρά ασθενώς με την ύλη και (εξ αιτίας της σχεδόν μηδενικής μάζας του) κινείται με την ταχύτητα του φωτός. Το 1933, ο Fermi διατύπωσε τη θεωρία της β-διάσπασης, με βάση την παρατήρηση του Pauli, την οποία και θεμελίωσε θεωρητικά.

Έχει καθιερωθεί, το σωματίο που συνοδεύει την εκπομπή των ηλεκτρονίων να καλείται αντινεutrino $\bar{\nu}$. Η ανακάλυψη του αντισωματιού του ηλεκτρονίου, το οποίο ονομάζεται ποζιτρόνιο (e^+), από τον Anderson, το 1934,

αποτέλεσε την αφετηρία για την επιβεβαίωση και της ύπαρξης της β^+ -διάσπασης, σε επόμενα πειράματα όπου συμμετέχει το νετρίνο στη θέση του αντινετρίνου. Τα σωματίδια νετρίνο-αντινετρίνο έχουν σχέση ειδώλου με αντικείμενο σε καθρέφτη.

Το 1967, ο φυσικός Weinberg προσπαθώντας να μελετήσει την πιθανή ενοποίηση των ηλεκτρικών δυνάμεων με τις ασθενείς που προκαλούν τη β -διάσπαση, θεώρησε την ύπαρξη μιας συμμετρίας (η οποία ισχύει πάνω από ένα σχετικά ψηλό ενεργειακό επίπεδο) όπου το ηλεκτρόνιο δεν ξεχωρίζει από το αντίστοιχο του νετρίνο. Το ίδιο υπέθεσε και για τα άλλα δύο ζεύγη λεπτονίων που συναντώνται στη φύση: το μιονίο, μ , που έχει ίδιο φορτίο με το ηλεκτρόνιο συνοδεύεται από το αντίστοιχο νετρίνο του και το σωματίο ταύ επίσης με το αντίστοιχο νετρίνο. Με άλλα λόγια, όταν μελετάμε τη φυσική πάνω από ενέργειες της τάξης των 100 GeV, τα ηλεκτρόνια και τα νετρίνα είναι ένα και το αυτό σωματίο ως προς τις ασθενείς δυνάμεις. Πριν τη ρήξη της αρχικής συμμετρίας, όλα τα λεπτόνια παραμένουν χωρίς μάζα. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή όροι μάζας “γεννιούνται” στη συνέχεια για το ηλεκτρόνιο και τα άλλα δύο φορτισμένα σωματίδια, δηλ. το μιονίο και το σωματίο ταύ.

Εμφανίζονται τέτοιες μάζες για τα νετρίνα; Τουλάχιστον στα πλαίσια του καθιερωμένου προτύπου, η απάντηση είναι όχι. Βέβαια, ο τελικός κριτής για την ύπαρξη μάζας στα νετρίνα είναι μόνο το πείραμα. Τα πειραματικά δεδομένα, δεν αποκλείουν τα νετρίνα να έχουν μάζα, η οποία όμως αν τελικά υπάρχει, θα πρέπει να είναι αμελητέα. Από πειράματα που μετρούν απ’ ευθείας τη μάζα του νετρίνου, τα ανώτατα όρια είναι:

ηλεκτρονικό νετρίνο ν_e : < 10 eV

μιονικό νετρίνο ν_μ : λίγα MeV

νετρίνο ταύ ν_τ : λίγα KeV

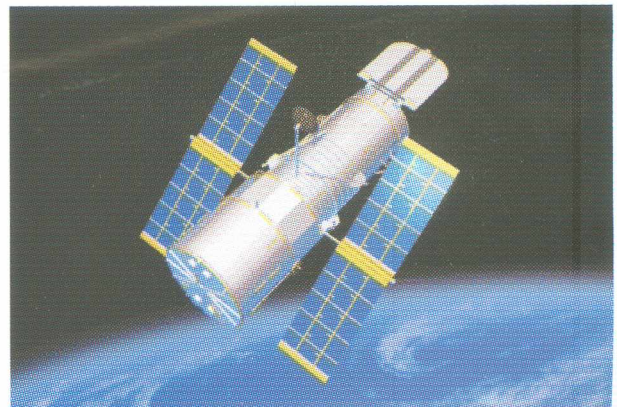
Πέρα από το ιδιαίτερο ενδιαφέρον μας για τα νετρίνα από την πλευρά της φυσικής στοιχειωδών σωματιδίων, τα σωματίδια αυτά έχουν επίσης μεγάλη σημασία για την αστροφυσική και την κοσμολογία, μια και μπορούν να δώσουν σημαντικές πληροφορίες για την εξέλιξη του σύμπαντος, από την αρχική μεγάλη έκρηξη (Big Bang) έως και σήμερα. Συγκεκριμένα:

(i) Νετρίνα που εκπέμφθησαν από εκρήξεις των υπερκαινοφανών αστέρων (supernova) πολλές χιλιάδες χρόνια πριν, φτάνουν στη γη τώρα. Τα νετρίνα αυτά μεταφέρουν το 99% της ενέργειας του αστέρα προς τα έξω και δίνουν πληροφορίες για το σύμπαν πολύ πριν την γέννηση του ανθρώπου στη γη.

(ii) Από τις αρχές της Γενικής Θεωρίας της Σχετικότητας, επικρατούσαν δύο απόψεις για το σύμπαν: Σύμφωνα με την πρώτη το σύμπαν είναι στατικό, ενώ αντίθετα η δεύτερη υποστηρίζει ότι επεκτείνεται συνεχώς, μετά από την αρχική στιγμή της δημιουργίας του από μια μεγάλη έκρηξη. Η δεύτερη άποψη ενισχύθηκε από τις παρατηρήσεις του Edwin Hubble, στις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας οι οποίες απέδειξαν ότι οι σχετικές αποστάσεις ανάμεσα στους γαλαξίες μεγαλώνουν. Η οριστική της επικράτηση όμως σημειώθηκε το 1964, όταν οι Penzias και Wilson ανακάλυψαν το εναπομείναν αέριο φωτονίων με θερμοκρασία περίπου 3^0 Kelvin, το οποίο

προβλεπόταν από τη Θεωρία. Η τελευταία επίσης προβλέπει μικρές διαταραχές στην ομοιογένεια του φωτονικού αερίου, που παρατηρήθηκαν το 1992 από το διαστημικό παρατηρητήριο COBE (Cosmic Background Explorer). Οι διακυμάνσεις αυτές σχετίζονται με την παρουσία νετρίνων σε ποσοστό 25% στην λεγόμενη “αθέατη ύλη” (dark matter), η οποία πιστεύεται ότι αποτελεί το 90% περίπου της συνολικής ύλης του σύμπαντος. Αν είναι σωστή η υπόθεση αυτή, τότε πράγματι το νετρίνο είναι ένα σωματίο αβάσταχτα ελαφρύ. Τα ταχέως κινούμενα νετρίνα, απαρτίζουν την λεγόμενη “σχετικιστική ή θερμή αθέατη ύλη” (hot dark matter) ενώ βαρύνια και πιθανώς άγνωστα σωματίδια με μεγάλη μάζα και συνεπώς μικρή ταχύτητα συνθέτουν την μη σχετικιστική ή ψυχρή αόρατη ύλη (cold dark matter).

Ένα κάπως πιο κοντινό σε μας θέμα, είναι το λεγόμενο “πρόβλημα των ηλιακών νετρίνων”, (solar neutrino problem). Οι υπολογισμοί των διαφόρων διεργασιών στον ήλιο εκτελούνται από τους αστροφυσικούς με βάση το λεγόμενο Θεμελιώδες Ηλιακό Πρότυπο. Δεδομένα στους υπολογισμούς αυτούς είναι η μάζα του ήλιου, η συνάρτηση πυκνότητας και η χημική σύσταση της επιφάνειάς του, ενώ για το εσωτερικό του γίνονται λογικές υποθέσεις οι οποίες οδηγούν σε σωστές προβλέψεις. Η ηλιακή ακτινοβολία διατηρείται από μια σειρά θερμοπυρηνικών

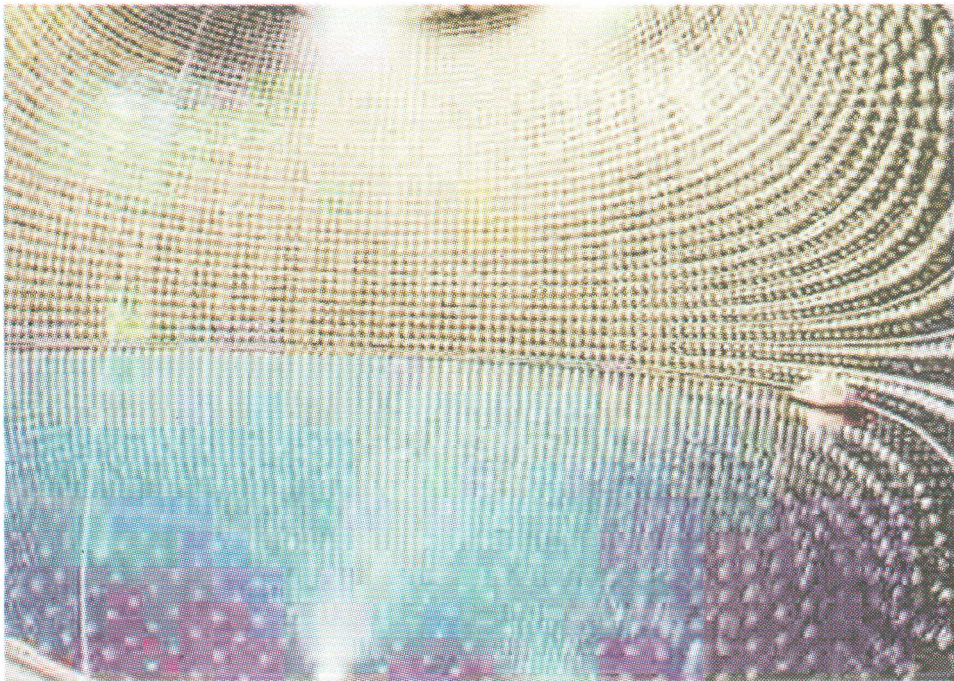
Το διαστημικό τηλεσκόπιο Hubble

αντιδράσεων στις οποίες συμμετέχουν κυρίως πρωτόνια. Η κύρια ακολουθία των αντιδράσεων που λαμβάνουν χώρα, είναι η σύντηξη του υδρογόνου σε δευτέριο (^2D) και αυτό με τη σειρά του σε ήλιο (^3He) και στη συνέχεια σε βαρύτερα στοιχεία.

Στις παραπάνω αντιδράσεις, τόσο κατά την σύντηξή του ^1H όσο και σε επόμενα στάδια, παράγονται νετρίνα. Τα νετρίνα αυτά, διασχίζουν το εσωτερικό του ήλιου και φτάνουν στη γη όπου καταγράφονται από πειράματα που γίνονται στην Ευρώπη, ΗΠΑ και Ιαπωνία. Επειδή ο ρυθμός αντίδρασης των νετρίνων με την ύλη είναι εξαιρετικά αργός, έχει οριστεί διαφορετική μονάδα μέτρησής του: αυτή είναι η μονάδα ηλιακών νετρίνων SNU (solar neutrino unit) που αντιπροσωπεύει 1 γεγονός ανά δευτερόλεπτο σε 10^{36} άτομα-στόχους. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του ηλιακού προτύπου, ο ρυθμός αντίδρασης των νετρίνων υπολογίζεται σε 8 SNU. Όμως τα πειράματα μετρούν μόνο 2 SNU. Η ασυμφωνία αυτή

ανάμεσα στη θεωρία και το πείραμα, είναι γνωστή ως ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΗΛΙΑΚΩΝ ΝΕΤΡΙΝΩΝ.

1) Μια πιθανή ερμηνεία, είναι ότι το ηλιακό πρότυπο δεν είναι σωστό και προβλέπει λανθασμένη ροή ν_e . Όμως, υπολογισμοί με βάση τις θερμοπυρηνικές αντιδράσεις που περιγράφηκαν, δίνουν την ακριβή ισορροπία μεταξύ της θερμικής πίεσης και της ισχυρής βαρύτητας στον ήλιο, ενισχύοντας το θεμελιώδες ηλιακό πρότυπο. Σε αντίθετη περίπτωση, ο ήλιος θα είχε καταρρεύσει ή εκραγεί.

Το εσωτερικό του ανιχνευτή SuperKamiokande

2) Υπάρχουν και άλλες εκδοχές ερμηνείας του παράδοξου. Θα σταθούμε όμως σε μια άποψη που συνδέει αρμονικά τη σωματιδιακή φυσική σε μικροσκοπικές αποστάσεις, με τη φυσική σε αποστάσεις μεγάλες όσο το σύμπαν. Σύμφωνα με την εκδοχή αυτή, το ηλεκτρονικό νεutrino αποτελείται στην πραγματικότητα από μια μίξη ιδιοκαταστάσεων, δηλαδή ένα γραμμικό συνδυασμό δύο αρχικών καταστάσεων $\nu_1, \nu_2, \nu_e = a_1\nu_1 + a_2\nu_2$, όπου οι παράμετροι a_1, a_2 εκφράζουν το ποσοστό συμμετοχής των καταστάσεων ν_1, ν_2 στην “κατασκευή” του ν_e .

Η χρονική εξέλιξη των παραμέτρων κατά το ταξίδι των νετρίνων από τον ήλιο περιγράφεται από διαφορικές εξισώσεις βάσει των οποίων υπολογίζεται η πιθανότητα να βρεθεί ένα ηλεκτρονικό νεutrino στη Γη. Η πιθανότητα να βρεθεί στη γη δεν είναι μονάδα, αλλά εξαρτάται από παράγοντες όπως η μάζα, ενέργεια και το ποσοστό μίξης των νετρίνων, η απόσταση γης-ήλιου κ.λ.π. Συνεπώς, η επιβεβαίωση των “ταλαντώσεων” (όπως ονομάζονται) των νετρίνων, συνεπάγονται αναπόφευκτα και την ύπαρξη μάζας, έστω και πολύ μικρής.

Ανάλογο με το προηγούμενο πρόβλημα, είναι και εκείνο των ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΩΝ ΝΕΤΡΙΝΩΝ. Ας εξηγήσουμε τι ακριβώς συμβαίνει. Κοσμικές ακτίνες οι οποίες φθάνουν στα εξωτερικά στρώματα της ατμόσφαιρας παράγουν σωματίδια τα οποία είναι γνωστά στους φυσικούς ως πόνια. Τα πόνια στη συνέχεια δημιουργούν μια αλυσίδα αντιδράσεων όπου αρχικά διασπώνται σε μόνια και

νετρίνα ν_μ , ενώ στη συνέχεια τα μόνια διασπώνται σε ηλεκτρόνια και νετρίνα δύο ειδών ν_μ και ν_e .

Πολλά πειράματα εγκατεστημένα εδώ και χρόνια σε διάφορες γωνίες της γής μετρούν τη ροή των νετρίνων και κάνουν συγκρίσεις με τις θεωρητικές προβλέψεις. Η τελευταία ανακοίνωση σχετικά με την ύπαρξη μάζας που τάραξε τα νερά της φυσικής προσφάτως, προήλθε από την Ιαπωνία. Στην περιοχή Gifu και στα ορυχεία της Kamioka Mine Company, ευρίσκεται εγκατεστημένος ένας τερά-

στιος ανιχνευτής που περιέχει 50 κιλτόνους νερό και είναι γνωστός με το όνομα Super Kamiokande. Τα προϊόντα των αντιδράσεων που αναφέραμε ανιχνεύονται από τον επιταχυντή για μεγάλα χρονικά διαστήματα και κάτω από εξαιρετικά πολύπλοκες διαδικασίες. Οι αντιδράσεις αυτές σύμφωνα με τη θεωρία οδηγούν στην αναλογία 2:1 ανάμεσα στα μιονικά και ηλεκτρονικά νετρίνα. Στα πειράματα όμως, ο λόγος αυτός μετρήθηκε να είναι 1:2.

Η ασυμφωνία αυτή μπορεί να εξηγηθεί με ακριβώς ανάλογο τρόπο

με εκείνον για τα ηλιακά νετρίνα, στην περίπτωση που το μιονικό νεutrino είναι μίξη ιδιοκαταστάσεων μη μηδενικής μάζας.

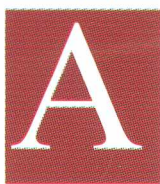
Οι μετρήσεις είναι συμβιβαστές με μάζα της τάξης $1/100$ eV, (η μικρότερη μάζα που έχει μετρηθεί ποτέ στο σύμπαν) ενώ η ανάμιξη των δύο διαφορετικών ειδών νετρίνων που συμμετέχουν στο φαινόμενο ευρίσκεται να είναι σχεδόν η μέγιστη δυνατή. Η επιβεβαίωση των παρατηρήσεων αυτών και από άλλα πειράματα στο μέλλον θα σημάνει μια νέα αναζωογόνηση στη σύγχρονη φυσική καθώς θα μας φέρει ένα ουσιαστικό βήμα εμπρός στην κατανόηση του σύμπαντος.

Συμπερασματικά, από τα παραπάνω, βλέπουμε ότι το νεutrino, είναι μία οντότητα με ιδιαίτερη σημασία τόσο για την φυσική στοιχειωδών σωματιδίων, όσο και για την κοσμολογία και την αστροφυσική. Η επιβεβαίωση της μη-μηδενικής μάζας και μίξης των νετρίνων, που όπως είδαμε σχετίζεται με θεμελιώδη ερωτήματα, είναι ο στόχος μιας μεγάλης σειράς πειραμάτων για τα επόμενα χρόνια.

Στα πλαίσια αυτά έχει δημιουργηθεί και στην χώρα μας, στον υποθαλάσσιο χώρο κοντά στην Πύλο, ο ερευνητικός σταθμός NESTOR. Στο πρόγραμμα αυτό, στο οποίο συμμετέχουν επιστήμονες από διάφορες χώρες, στόχος είναι όπως και στα υπόλοιπα πειράματα που έχουν προγραμματιστεί, η απόκτηση όσο το δυνατόν περισσότερων πληροφοριών για τις ιδιότητες του παράξενου αυτού σωματιδίου.

“Το Περιοδικό σύστημα του Primo Levi”

Φίλιππος Πομώνης,
Καθηγητής του Τμήματος Χημείας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
(Ανατύπωση από τα χημικά Χρονικά)

Ασφαλώς οι περισσότεροι από τους αναγνώστες θα απορήσουν με τον τίτλο του άρθρου που αναφέρεται στο “Περιοδικό Σύστημα” (The Periodic Table) του Primo Levi: Είναι βέβαια γνωστό ότι η περιοδική κατάταξη, όλων των χημικών στοιχείων που υπάρχουν στο Σύμπαν και αποτελούν τους δομικούς λίθους για όλες τις ουσίες και τα αντικείμενα που μας περιβάλλουν, φέρει το όνομα του Dimitri Mendeleev (1834-1907) που το πρότεινε το 1869. Στην πραγματικότητα ο υπαινικτικός τίτλος αναφέρεται στο ομώνυμο βιβλίο ενός Ιταλού βιομηχανικού χημικού που πέθανε πρόσφατα, αυτοκτόνησε για την ακρίβεια, το 1987. Το βιβλίο The Periodic Table του P. Levi κυκλοφόρησε το 1975 στην Ιταλία και μεταφράστηκε στα Αγγλικά το 1985 σε πρώτη έκδοση. Από τότε έχει ανατυπωθεί τουλάχιστον έξι φορές (μέχρι το 1988) από τις εκδόσεις Abacus και έχει προκαλέσει τα ευμενέστατα σχόλια πολλών κριτικών και συγγραφέων.

Στην χώρα μας το βιβλίο έχει κυκλοφορήσει στα Ελληνικά απαραίτητα στο σημείο αυτό. Ήταν Εβραϊκής καταγωγής και γεννήθηκε στο Τορίνο το 1919. Πήρε με άριστα το πτυχίο του στην Χημεία από το Πανεπιστήμιο του Τορίνο, λίγο πριν οι ρατσιστικοί νόμοι στην Ιταλία απαγορεύσουν στους Εβραίους να καταλαμβάνουν Ακαδημαϊκές θέσεις. Το 1943 προσχώρησε σε μια ομάδα παρτιζάνων στην Βόρεια Ιταλία. Συνελήφθη και εστάλη στο Άουσβιτς. Η γνώση του ακριβώς της Χημείας του έσωσε την ζωή. Το στρατόπεδο ελευθερώθηκε το 1945 από τον Σοβιετικό Στρατό και ο Levi στάλθηκε με άλλους Ιταλούς αιχμαλώτους στην Λευκορωσία. Μετά την επιστροφή του στην Ιταλία συνέχισε να εργάζεται σαν χημικός στην Βιομηχανία έως το 1975, οπότε αποσύρθηκε στην σύνταξη. Πέθανε τον Απρίλιο του 1987. Εκτός από το “Περιοδικό Σύστημα” άλλα του βιβλία, που έχουν θεωρηθεί πολύ σημαντικά, είναι “Εάν αυτός είναι ο άνθρωπος” (If this is

the Man), “Εάν όχι τώρα, Πότε;” (If not now, when?) και το “Ο πνιγμένος και ο ζωντανός” (The Drowned and the saved), που αναφέρονται στην εμπειρία του στα Laggers - τα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Ειδικά το τελευταίο αυτό κείμενο χαρακτηρίστηκε με την φράση του Auden “Ακριβείς συνταγές για να είμαστε άνθρωποι”. Λεπτομέρειες γι’ αυτά όμως δεν μπορούν να υπάρχουν στο σημείωμα αυτό. Το βιβλίο “Το Περιοδικό Σύστημα” του P. Levi χαρακτηρίζεται από τον ίδιο σαν μια μικρο-ιστορία. Για σκοπούς εσωτερικής συνοχής ο Levi χρησιμοποιεί το Περιοδικό σύστημα του Mendeleev, αλλά με σκοπό λογοτεχνικό, όπου κάθε χημικό στοιχείο αναφέρεται σε κάποιο επεισόδιο της ζωής του. “Αλλά η τακτική του αυτή δεν έχει ποτέ σημάδια τεχνητής συναρμογής ετερογενών πραγμάτων. Δεν υπάρχει τίποτα πιο φυσικό για κάποιο χημικό από το να γράψει για τα χημικά στοιχεία της φύσης που τον απασχολούν σ’ όλη του την ζωή”, γράφει ο Paul Bailey στον Observer.

Τα 21 κεφάλαια του βιβλίου, και στοιχεία του Περιοδικού Χημικού Πίνακα που διάλεξε να συζητήσει με τον τρόπο του ο Levi είναι: Το Αργό, το Υδρογόνο, ο Ψευδάργυρος, ο Υδράργυρος, ο Φώσφορος, ο Χρυσός, το Δημήτριο, το Χρώμιο, το Θείο, το Τιτάνιο, το Αρσενικό, το Άζωτο, ο Κασσίτερος, το Ουράνιο, ο Άργυρος, το Βανάδιο και ο Άνθρακας. Οι αναγνώστες που δεν είναι επαγγελματίες χημικοί θα έχουν ασφαλώς κάποια δική τους ιδέα για μερικά από τα στοιχεία αυτά όπως ο σίδηρος και ο χρυσός, ενώ η γνώμη τους για το Δημήτριο ή το Βανάδιο είναι μάλλον ένα ερωτηματικό. Η δύναμη του Levi είναι ότι συνέδεσε αυτά τα στοιχεία με ανθρώπινους χαρακτήρες, καταστάσεις, ή περιστατικά της ζωής του όπως θα δείξουμε πολύ περιληπτικά στα επόμενα για μερικά από τα κεφάλαια/στοιχεία του βιβλίου. Το Αργό, που χημικά ανήκει στα λεγόμενα αδρανή, η ευγενή αέρια επειδή ακριβώς δεν ενώνεται με άλλα στοιχεία, είναι η γενιά του συγγραφέα, ο συχνά καλούμενος περιούσιος λαός, οι Εβραίοι. Συχνά απομονωμένοι από το περιβάλλον τους χωρίς πολλές επαφές με τους άλλους, περιορισμένοι στα δικά τους σε χαρές και θλίψεις, με μια ιδιόρρυθμη πανάρχαια γλώσσα, προσαρμοσμένη συχνά σε κώδικα για να ανταπεξέλθει στις

τοπικές συνθήκες και κοινωνίες.

Το Υδρογόνο, το πρώτο στοιχείο του περιοδικού πίνακα, είναι το πρώτο του αυτοσχέδιο πείραμα με τον πρώτο του φίλο, και μελλοντικά συνάδελφο τον Enrico. Όλη η ιστορία έχει το πνεύμα της πρωταρχικής περιέργειας. Οι δύο νεαροί φίλοι κάνουν ηλεκτρόλυση στο νερό, και αμφιβάλλουν αν πράγματι το αέριο που μαζεύουν είναι υδρογόνο. (“Μήπως είναι χλώριο; δεν υπήρχε μέσα στο νερό και αλάτι για να γίνει ηλεκτρόλυση;” ρωτάει ο ένας). Όμως ένα αναμμένο σπέρτο και η έκρηξη που ακολούθησε, τους έπεισε για την επιτυχία τους.

Ο Ψευδάργυρος είναι η αμφιλεγόμενη πρώτη χημική παρασκευή στο εργαστήριο και η πρώτη αμφιλεγόμενη προσπάθεια με μια συμφοιτήριά του: Ύστερα από ένα εξάμηνο μαθημάτων, 18 από τους 80 πρωτοετείς αποκτούν την έγκριση του απόμακρου Καθηγητή της Γενικής και Ανόργανης Χημείας να πάρουν θέσεις στα εργαστήρια και να αρχίσουν την πρακτική τους εξάσκηση. Το πρώτο πείραμα είναι η παρασκευή θειικού ψευδαργύρου. Αραιωμένο θειικό οξύ πρέπει να αντιδράσει με μεταλλικό ψευδάργυρο. Προσοχή όμως, το οξύ αραιώνεται ρίχνοντάς το λίγο-λίγο στο νερό, ποτέ το αντίθετο. Επιπλέον πρέπει να αραιώσει αρκετά επειδή το πυκνό οξύ “αδρανοποιεί” και δε διαλύει το μέταλλο. Το φαινόμενο αυτό έχει και κάποια φιλοσοφική προέκταση: Η απόλυτη καθαρότητα προστατεύει από την αμαρτία, αλλά είναι η πρόσμιξη που δίδει την αλλαγή, τη ζωή. Το πείραμα φυσικά αποτυγχάνει, αλλά το βράδυ ο νεαρός φοιτητής συνοδεύει την συμφοιτήριά του έως το σπίτι της και τολμάει να την κρατήσει αγκαλιά.

Ο Σίδηρος φυσικά είναι ο φίλος του και συμφοιτητής του Σάντρο που ανήγγειλε την ύπαρξη σιδήρου στην ανάλυση άγνωστης ουσίας, (ανάλυση που κάνουν και σήμερα οι πρωτοετείς χημικοί με το “Habenus Ferrum” (έχουμε σίδηρο), παράφραση του Habenus Papan (έχουμε Πάπα) που αναγγέλλει την εκλογή του νέου pontífika. Και ήταν σίδηρος ο ίδιος σε ψυχική ή σωματική αντοχή... Η ιστορία αναφέρεται σε μια ορειβατική εκδρομή των δύο φίλων στις Άλπεις, όταν η νύχτα άρχισε να πέφτει στην Ευρώπη. Ο Τσάμπερλαιν επέστρεψε από το Μόναχο και ο Χίτλερ έμπαινε στην Πράγα, χωρίς αντίσταση. Ο Φράνκο έμπαινε στην Μπαρτσελόνα και ο Μουσολίνι στην Αλβανία. Οι δύο φίλοι με 30 κιλά στην πλάτη ανεβαίνουν στην βουνοκορφή, και περνούν την νύχτα εκεί μέσα στους σάκους τους ενώ χιονίζει. Και την άλλη μέρα κατεβαίνουν περήφανοι στην πλαγιά. Ο φίλος του συγγραφέα Σάντρο σκοτώθηκε το 1944 από έναν δεκαπεντάχρονο επίστρατο του Μουσολίνι με μια ριπή στην πλάτη ενώ προσπαθούσε να δραπετεύσει.

Το Κάλιο αναφέρεται σε ένα ατυχές πείραμα καθαρισμού βενζολίου με απόσταξη αλλά και στις αλλαγές που μπορεί να επιφέρει στο τελικό αποτέλεσμα μιας πράξης μια μικρή αρχική διαφοροποίηση, όπως π.χ. αυτή του καλίου από το νάτριο. Είναι η εποχή όπου οι Γερμανοί καταλαμβάνουν την Ελλάδα. Ο συγγραφέας είναι επηρεασμένος από έναν νεαρό Πανεπιστημιακό βοηθό Φυσικής ο οποίος προσπαθεί να του

εξηγήσει την εξίσωση Onsager που περιγράφει την συμπεριφορά των πολικών μορίων στην υγρή φάση. Ο νεαρός φυσικός είναι ελληνικής καταγωγής από την Πίζα, μιλάει τέσσερις γλώσσες και διαβάζει Huxley, Ibsen, Conrad και Thomas Man. Επηρεάζει τον συγγραφέα τόσο ώστε αυτός αποφασίζει να δοκιμάσει την σχέση του Onsager χρησιμοποιώντας βενζόλιο. Αλλά επειδή δεν υπάρχει καθαρό αποφασίζει να το καθαρίσει με απόσταξη. Όπως γνωρίζουν οι χημικοί στα τελευταία στάδια μιας τέτοιας απόσταξης προστίθεται στην φιάλη νάτριο για να συγκρατήσει την υγρασία που έχει απομείνει. Επειδή όμως δεν υπήρχε στο εργαστήριο νάτριο ο πρόσθεσε στην φιάλη δυμο του νατρίου, το Δίδυμο και όμοιο σε όλα εκτός από μια λεπτομέρεια: Αντιδρά πιο βίαια με το νερό. Το πείραμα πήγε καλά και όταν τελείωσε έθαψε στον κήπο το ξοδεμένο κομματάκι του καλίου, μέγεθος μπιζελιού, και πήγε να πλύνει την φιάλη απόσταξης. Τότε έγινε το μπαμ! Ένα μικρό, σχεδόν αόρατο, κομμάτι καλίου είχε παραμείνει που αυτοανεφλέγει με το νερό και έβαλε φωτιά στους ατμούς του βενζολίου.

Συμπέρασμα: Προσοχή στις αβίαστες προεμβολές και επεκτάσεις συμπερασμάτων. Αν ήταν το νάτριο τίποτα πιθανόν δεν θα συνέβαινε. Με το σχεδόν όμοιο κάλιο ήρθε η καταστροφή.

Το Άζωτο αντιπροσωπεύει μια άχαρη προσπάθεια του επαγγελματία πλέον χημικού να βρει “μερικά κιλά αλλοζάνης”, όπως του παράγγειλε ο ιδιοκτήτης μιας βιοτεχνίας καλλυντικών που εργαζόταν. Η αλλοζάνη έχει όμορφο όνομα και ωραίο συμμετρικά χημικά τύπο. Χρησιμοποιείται συχνά για καλλυντικά όπως π.χ. για γυναικεία κραγιόν ή ρουζ. Η μέθοδος παραλαβής του όμως, τουλάχιστον την εποχή της ιστορίας, ήταν μέσω οξειδωσης του ουρικού οξέος, του οποίου το όνομα δείχνει και την προέλευση. Μεγάλες ποσότητες ουρικού οξέος υπάρχουν στα απορρίμματα των ερπετών και των κοτόπουλων και ο συγγραφέας ύστερα από μια κοπιαστική και μειωτική προσπάθεια να διαχωρίσει αλλοζάνη για καλλυντικά από διάφορες κοπριές τα παρατάει απογοητευμένος.

Ο πολύς κόσμος έχει συνδέσει, το Θείο και τους καπνούς του με την κόλαση. Στην αντίστοιχη ιστορία του βιβλίου το Θείο δίνει αιτία για περιγραφή της ταλαιπωρημένης νυχτερινής βάρδιας ενός βιομηχανικού εργάτη, του Lanza, που προσέχει ένα χημικό αντιδραστήρα που χρησιμοποιείται για παραγωγή σουλφοδιενίου. Ο ίδιος ο Lanza θυμίζει ένα

H																			
Li	Be																		
Na	Mg																		
K	Ca	Sc	Ti	V	Cr	Mn	Fe	Co											
Rb	Sr	Y	Zr	Nb	Mo	Tc	Ru	Rh											
Cs	Ba			Hf	Ta	W	Re	Os	Ir										
Fr	Ra																		
										Unq	Unp	Unh	Uns	Uno	Ine				
										La	Ce	Pr	Nd	Pm	Sm	Eu			
										Ac	Th	Pa	U	Np	Pu	Am			

φτωχό, μαθητευόμενο διάβολο που έχει να αντιμετωπίσει ένα παλαιωμένο σύστημα, που ούτε θερμόμετρο ούτε πιεσόμετρα δουλεύουν σωστά και περισσότερο πρέπει να βασίζεται στην διαίσθησή του για να κάνει τις κατάλληλες ενέργειες για την παραγωγή του σουλφοδιενίου, αλλά και να γλιτώσει την ζωή του από τυχόν εκρήξεις του παλιομηχανήματος. Όλα αυτά μέσα στην νύχτα και στις κακές της συμβουλές. Ωσπου φθάνει το χάραμα, όλα πάνε καλά και ο Lanza ξαλαφρωμένος γυρίζει στο σπίτι με το ποδήλατό του.

Το Τιτάνιο είναι το αυστηρό

κοφτερό
μέταλλο
αλλά και το
ασπρόχρωμο.
Ο συγγρα-
φέας διη-
γείται μια
ιστορία που
βασίζεται σε
ένα λογο-
παίγνιο. Ένα
μικρό κορι-

τσάκι, η Μαρία, παρακολουθεί ένα μπογιατζή που βάφει άσπρα τα ντουλάπια. (Το άσπρο χρώμα όπως όλοι οι χημικοί γνωρίζουν

βασίζεται σε αιώρημα του οξειδίου του Τιτανίου). Όταν η μικρή πλησιάζει τον μπογιατζή και ρωτάει γιατί είναι τόσο άσπρο αυτός απαντάει. “Επειδή είναι Τιτάνιο”. Η Μαρία ακούει “Titaglio”, “θα σε κόψω”, στα ιταλικά. “Τι θα κόψεις”, ρωτάει παγωμένη η μικρή. “Δεν θα κόψω τίποτα, είναι Τιτάνιο” απαντάει ο μάστορας. Επειδή όμως η μικρή ήταν περίεργη, ο μπογιατζής βγάζει μια κιμωλία από την τσέπη του, γράφει έναν κύκλο στο πάτωμα γύρω από την Μαρία και της λέει να μείνει εκεί μέχρι να τελειώσει. Η Μαρία μένει παγωμένη μέσα στον κύκλο, κοιτάζει τον μπογιατζή να βάφει με το άσπρο τιτάνιο το σπίτι, ώσπου τελειώνει ο μάστορας και λύνονται τα μάγια. Είναι ελεύθερη να βγει από τον κύκλο.

Το Σέριο (συνθά ονομάζεται και Δημήτριο) έχει την δική του παράξενη ιστορία. Κατ’ αρχήν ονομάζεται έτσι από μια σύμπτωση. Ανακαλύφθηκε το 1801 τον ίδιο χρόνο με τον Αστεροειδή Ceres. Σύμφωνα με την αλχημιστική λογική της εποχής όπως ο Ήλιος ήταν ο Χρυσός και ο Άρης ο Σίδηρος, ο Ceres ήταν το Σέριο.

Η ιστορία εκτυλίσσεται το 1944 στο στρατόπεδο συγκέντρωσης που βρίσκεται ο Ρ.Λεβί λίγο πριν την απελευθέρωσή του. Εργάζεται σε κάποιο υποτυπώδη χημικό εργαστήριο και κλέβει για να ζήσει. Δοκιμάζει ψητό βαμβάκι, τρώει γλυκερίνη και ξεγελάει την πείνα του με μερικά γραμμάρια λιπαρών οξέων που παρασκευάστηκαν από οξειδωμένα κλάσματα πετρελαίου. Ωσπου ανακαλύπτει σε ένα μπουκάλι κάτι παράξενες μεταλλικές ράβδους. Είναι κράματα σιδήρου-

σερίου, οι γνωστές τσακμακόπετρες, και χρησιμεύουν από τους εργάτες για να ανάβουν την οξυγονοκόλληση. Αλλά στο στρατόπεδο υπάρχει μια μαύρη αγορά αναπτήρων για άναμμα τσιγάρων. Ένας αναπτήρας σημαίνει μιας ημέρας ψωμί, δηλαδή μιας ημέρας ζωή. Έτσι κατά τη διάρκεια ενός βομβαρδισμού ο συγγραφέας κλέβει τα ραβδάκια και τα ξύνει νύχτα κάτω από την κουβέρτα μαζί με τον συγκατούμενο του Αλπέρτο ώστε να πάρουν το σχήμα τσακμακόπετρας για αναπτήρες που τους χάρισαν μερικές μερίδες ψωμί και ημέρες ζωής, ώσπου να ελευθερωθούν από τους Ρώσους.

Η τελευταία ιστορία μιλάει για τον Άνθρακα, το στοιχείο το οποίο κατ’ εξοχήν βασίζεται η Οργανική Χημεία και η ζωή. Πιο συγκεκριμένα η ιστορία αναφέρεται σε ένα άτομο άνθρακα που αρχίζει την καριέρα του ύστερα από εκατοντάδες εκατομμύρια χρόνια ζωής σε ένα κομμάτι από πέτρα σαν ανθρακικό ασβέστιο. Το 1840, λέει η ιστορία, η πέτρα έπεσε σε ένα ασβεστοκάμινο και το διοξείδιο του άνθρακα ελευθερώθηκε παίρνοντας μαζί του το άτομο του άνθρακα για μια βόλτα στο γήινο σύμπαν. Το μόριο του διοξειδίου του άνθρακα μετά από πολλά ταξίδια στην ατμόσφαιρα παγιδεύεται σε ένα φύλλο αμπελιού από μια ακτίνα ηλίου (φωτοσύνθεση). Μέσα στο φύλλο το διοξείδιο του άνθρακα παίρνει μια μυστική εντολή από ένα ένζυμο χωρίζει από τα δύο οξυγόνα, ενώνεται με υδρογόνο και φώσφορο και φτιάχνει ένα μόριο DNA του αμπελιού. Αθόρυβα, ή συχνά χωρίς φασαρίες γίνεται έτσι συστατικό της ζωής και κατόπιν της αλκοόλης του κρασιού. Κάποιος ήπια αυτό το κρασί και με την γαλακτική ζύμωση το άτομο του άνθρακα γίνεται ξανά διοξείδιο γυρίζει πολλές φορές τη γη, παγιδεύεται σε ένα κέδρο του Λιβάνου, το τρώει μια κάμπια, ελευθερώνεται ξανά με τον θάνατο και την αποσύνθεσή της. Γυρίζει τρεις φορές τη γη έως το 1960 γεγονός πολύ φυσικό, ή μάλλον στατιστικά πιθανό: Κάθε δύο χιλιάδες χρόνια κάθε άτομο άνθρακα της γήινης ατμόσφαιρας που δεν είναι δεσμευμένο σε σταθερές ενώσεις, εισέρχεται στον κύκλο της ζωής μέσω της στενής πόρτας της φωτοσύνθεσης. Έτσι το άτομό μας το 1960 υπάρχει σε ένα ποτήρι γάλα που το πίνει ο συγγραφέας. Γίνεται μέρος ενός κυττάρου του εγκεφάλου του και οδηγεί το χέρι του να γράψει την “τελευταία τελεία του κειμένου του, αυτή εδώ να”.

Εκφράζονται ιδιαίτερες ευχαριστίες στους καλούς φίλους William και John Martin καθώς και στη Μαρία Hattersley - Smith Κεφαλληνού που έγιναν χωρίς να υποψιάζονται, η αιτία για το παραπάνω άρθρο.

“Απολογισμός απερχόμενης Επιτροπής Η/Υ: 1996-1998”

Με αφορμή την συγκρότηση νέων επιτροπών έγινε απολογισμός έργου της απερχόμενης επιτροπής Η/Υ για το χρονικό διάστημα από το 1996 έως το τέλος του 1998. Οι υπολογιστές που υπήρχαν διαθέσιμοι στο ΚΥΠΙ ήταν:

Λειτουργικό Σύστημα	Unix
Υπολογιστές	1xCD4680 15xCD4330
Μνήμη	128MB for CD4680 32 MB for CD4330
Δίσκοι	10 GB DAS
Μονάδες Ταινιών	Exabyte, QIC
Δίκτυο	TCP/IP, Internet

Για την διαπίστωση των αναγκών η ΕΗΥ στηρίχθηκε στα παρακάτω στοιχεία:

- Ραγδαία Τεχνολογική Εξέλιξη
- Ταχύτερη Απαξίωση Υπολογιστών
- Η Εισαγωγή του Γραφικού Περιβάλλοντος Εργασίας, XWindows
- Ανεπάρκεια Υπολογιστικής Ισχύος

Με βάση τις ανάγκες αυτές τέθηκαν οι στόχοι του νέου προγράμματος επένδυσης του ΚΥΠΙ που συνοψίζονται στα εξής: Προμήθειες σε εξοπλισμό, Μηχανογράφηση υπηρεσιών του πανεπιστημίου και Μελλοντικές προμήθειες.

A. Προμήθειες σε Εξοπλισμό

1. Υπολογιστής διαχείρισης λογισμικού.

Τύπος Υπολογιστή	Sun 1000 E - poseidon.cc.uoi.gr
Πλήθος CPUs	4 CPUs Sparc
Μνήμη	512 MB
Δίσκοι	30 GB
Software	Γλώσσες Προγραμματισμού Βάση Δεδομένων-Informix Mathematica Γραφικό πακέτο NCAR
Εγκατάσταση	Ιανουάριος 1996

2. Υπολογιστής διαχείρισης αρχείων.

Τύπος Υπολογιστή	2xSGI Origion 200 - socrates.cc.uoi.gr
Πλήθος CPUs	2 MIPS R10000
Μνήμη	512 MB
Δίσκοι	63 GB
Software	Γλώσσες Προγραμματισμού
Εγκατάσταση	Σεπτέμβριος 1998

3. Υπερυπολογιστής επιστημονικών υπολογισμών.

Τύπος Υπολογιστή	SGI Origion 2000 - helios.cc.uoi.gr
Πλήθος CPUs	10 MIPS R10000
Μνήμη	896 MB
Δίσκοι	45 GB
Software	Παράλληλες Γλώσσες Προγραμματισμού
Εγκατάσταση	Ιανουάριος 1998

4. Εξοπλισμός εργαστηρίων.

α. Εργαστήριο W/S

Τύπος Υπολογιστών	Sun IPX
Πλήθος Υπολογιστών	14
Μνήμη	16 MB
Οθόνες	17 in
Multimedia	No
Εγκατάσταση	Απρίλιος 1996

β. Εργαστήριο W/S

Τύπος Υπολογιστών	SGI O2
Πλήθος Υπολογιστών	22
Μνήμη	64 MB
Οθόνες	17 in
Multimedia	Yes- CD, ήχος
Εγκατάσταση	Μάιος 1998

B. Μηχανογράφηση

- Μισθοδοσία, (Ηδη λειτουργεί). Κόστος Προμήθειας 10.000.000 Δρχ.
- Φοιτητολόγιο, (Επικείται παράδοση). Κόστος Προμήθειας 22.000.000 Δρχ.
- Οικονομικές Υπηρεσίες-Διοίκηση (Διενέργεια Διαγωνισμών).

Γ. Προμήθειες οι οποίες βρίσκονται σε εξέλιξη:

- Πρόταση για επέκταση Origin 2000 Από 10 σε 32 CPUs, (Κόστος 143.000.000 Δρχ.)
- DAT Juke-Box
Αυτόματο σύστημα backup, 10 χρήστες ταυτόχρονα
- Διαχειριστής αρχείων Μηχανογράφησης Solaris, 2 CPUs, 256 MB, Informix.

“Το Κέντρο Διδασκαλίας Ελληνικής Γλώσσας & Πολιτισμού”

Γιώργος Παπασιμπας,

Δρ. Φιλολογίας, Κέντρο Διδασκαλίας Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού.

“Όποιος δεν γνωρίζει την ελληνική γλώσσα, δεν κατανοεί και τη δική του”, μπορούμε να πούμε, παραφράζοντας το γνωστό απόφθεγμα του Goethe: “όποιος δεν γνωρίζει ξένες γλώσσες, δεν ξέρει τίποτε από τη δική του». Η γλώσσα είναι όργανο επικοινωνίας, εργαλείο διάνοησης αλλά πάνω απ’ όλα πολιτιστικό προϊόν, ό,τι αγνότερο μπορεί να προσφέρει ένας λαός στο σύνολο της ανθρωπότητας. Όπως δεν μπορούμε να διανοηθούμε έναν πολιτισμό χωρίς τη δική του γλώσσα έτσι δεν μπορούμε να σκεφτούμε μια γλώσσα έξω από την κοινωνία και τον πολιτισμό που την δημιούργησε. Η ελληνική γλώσσα έχει μια συνεχή ιστορία αιώνων. Αλλάξε μορφές αλλά μας παραδόθηκε βασικά η ίδια ενιαία γλώσσα. Είναι ίσως η μοναδική γλώσσα στον κόσμο που επιβίωσε για περισσότερες από δύο χιλιετίδες προσφέροντας προφορικά και γραπτά μνημεία αξεπέραστου κάλλους και απροσμέτρητης αξίας. Είναι ωστόσο στις μέρες μας μια από τις «λιγότερο ομιλούμενες» γλώσσες στην Ευρώπη.

Κανονικά, δεν θα υπήρχε πρόβλημα, αν η παγκοσμιοποίηση του σύγχρονου πολιτισμού δεν επέβαλλε εκ των πραγμάτων τον ορατό στο μέλλον κίνδυνο ισοπέδωσης και εξάλειψης της γλωσσικής ποικιλίας.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αύξηση του ενδιαφέροντος για την εκμάθηση της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας. Η ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η προοπτική προσέγγισης Ανατολικής - Δυτικής Ευρώπης, τα εκατομμύρια των ομογενών του εξωτερικού που αναζητούν τις ρίζες τους και ακόμη η εύλογη επιθυμία των νέων ανθρώπων σε όλο τον κόσμο να γνωρίσουν άλλους λαούς και πολιτισμούς διόγκωσαν τις ανάγκες διδασκαλίας και εκμάθησης της Ελληνικής. Τα πρώτα προγράμματα διδασκαλίας της Ελληνικής σε ομογενείς άρχισαν στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων ήδη από το 1991. Σήμερα το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων παρέχει μέσω του Κέντρου Διδασκαλίας Ελληνικής Γλώσσας & Πολιτισμού (ΚΕ.Δ.Ε.Γ.Π.Ο.) οργανωμένα σεμινάρια στα οποία προσφέρεται η δυνατότητα για εκμάθηση της Ελληνικής ως δεύτερης ή ως ξένης γλώσσας σε φοιτητές Πανεπιστημίων του εξωτερικού (μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων όπως Erasmus/Socrates, Lingua, Tempus κλπ.), σε αλλοδαπούς μεταπτυχιακούς φοιτητές, σε ομογενείς από όλο τον κόσμο και τέλος σε οποιονδήποτε ενδιαφέρεται να μάθει την ελληνική γλώσσα. Σε κάθε σεμινάριο τα γλωσσικά μαθήματα πλαισιώνονται από μαθήματα πολιτισμού (διαλέξεις ειδικών επιστημόνων,

προβολές ταινιών και εκπαιδευτικών ντοκυμαντέρ) και επισκέψεις-μαθήματα στους αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και άλλα αξιοθέατα της περιοχής μας.

Στο Κέντρο Διδασκαλίας Ελληνικής Γλώσσας & Πολιτισμού λειτουργούν σε τακτική βάση δύο προγράμματα διδασκαλίας της Ελληνικής που αντιστοιχούν σε δύο περιόδους μαθημάτων, χειμερινή και θερινή. Το Χειμερινό πρόγραμμα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας διαιρείται σε δύο εξάμηνα (Οκτώβριος - Φεβρουάριος και Μάρτιος - Ιούνιος), ενώ το θερινό ταχύρρυθμο πρόγραμμα πραγματοποιείται κυρίως τον μήνα Ιούλιο. Επίσης, σε όλη τη διάρκεια του χρόνου οργανώνονται παράλληλα και υλοποιούνται πολυάριθμα προγράμματα ταχύρρυθμης εκπαίδευσης με μικρή σχετικά διάρκεια (4 έως 12 εβδομάδων). Αυτού του είδους ήταν το πρόγραμμα επιμόρφωσης δασκάλων της Ελληνικής από την Ουκρανία και το πρόγραμμα διδασκαλίας της Ελληνικής σε Βλαχόφωνους νέους από την Π.Γ.Δ.Μ. που υλοποιήθηκαν με εξαιρετική επιτυχία από 2-24 Αυγ. 1998. Τα μαθήματα του Χειμερινού (ετήσιου) προγράμματος έχουν ήδη αρχίσει (19-10-1998) και τα παρακολουθούν περισσότεροι από σαράντα σπουδαστές οι οποίοι εντάχθηκαν σε τρία τμήματα: αρχαίων, μεσαίων και προχω-

Ο δίσκος της Φαιστού

ρημένων. Από την εφετινή χρονιά εισήχθησαν δύο καινοτομίες: α) ειδικό τμήμα διδασκαλίας του (επιστημονικού) γραπτού λόγου που απευθύνεται κυρίως σε αλλοδαπούς μεταπτυχιακούς φοιτητές που επιθυμούν να γράψουν άρθρα ή διατριβή στα Ελληνικά και β) συστηματική παρουσίαση του πολιτισμού σε θεματικές ενότητες με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα διδασκαλίας.

Το Κέντρο Διδασκαλίας Ελληνικής Γλώσσας & Πολιτισμού αναπτύσσεται σταδιακά σε εργαστήριο εφαρμογής νέων τεχνικών διδασκαλίας στα πλαίσια της επικοινωνιακής μεθόδου που ακολουθείται σε γενικές γραμμές και συγχρόνως προσανατολίζεται με ταχύ ρυθμό προς τη δημιουργία δικού του πρωτότυπου διδακτικού υλικού. Ως χώρος υποδοχής όσων ενδιαφέρονται να μάθουν την ελληνική γλώσσα και μέσα από αυτήν τον ελληνικό πολιτισμό, συνάπτει δεσμούς φιλίας και γνώσης με το πιο ανήσυχο τμήμα της ευρωπαϊκής νεολαίας που αναζητεί με περίσκεψη και αγωνία εδώ, στην άκρη της Ευρώπης, τον μίτο της Αριάδνης, τον κοινό δρόμο που γεφυρώνει τις διαφορές των παρελθόντων αφήνοντας ανέπαφες τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες ως παρακαταθήκη για το μέλλον.

“Επιστημονική εταιρεία φοιτητών ιατρικής Ελλάδος Παράρτημα Ιωαννίνων”

(Ιστορικό δράσης)

Το Παράρτημα Ιωαννίνων της Ε.Ε.Φ.Ι.Ε ιδρύθηκε στις 8 Νοεμβρίου 1993.

Οι δραστηριότητες του Παραρτήματος ξεκινούν το Μάιο του 1994 με τη διοργάνωση της ημερίδας «Καρκίνος: τι πετύχαμε – τι προσδοκούμε», που πραγματοποιήθηκε στο Αμφιθέατρο του Περιφερειακού Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου Ιωαννίνων.

καθώς και ομιλίες στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο.

Στο πλαίσιο συνεργασίας της Ε.Ε.Φ.Ι.Ε. με τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα, το Παράρτημα Ιωαννίνων συμμετείχε στη οργάνωση της έκθεσης «Ένας προσφυγικός καταυλισμός στην καρδιά της πόλης», το Μάιο του 1997. Αξιόλογο είναι να αναφέρουμε ότι το Παράρτημα υποστήριξε αυτό το πρόγραμμα με ρεκόρ συμμετοχής

Την ημερίδα πλαισίωσαν επιστημονικά διακεκριμένοι καθηγητές από όλες τις Ιατρικές Σχολές της χώρας και οι κριτικές τους ήταν ενθαρρυντικές για τη συνέχεια των προσπαθειών του Παραρτήματος. Το 1994 διοργανώθηκε Επιμορφωτικό Σεμινάριο Πρώτων Βοηθειών σε συνεργασία με το παράρτημα Ιωαννίνων του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, το οποίο περιελάμβανε θεωρητική κατάρτιση, προβολή ενημερωτικών ταινιών αλλά και πρακτική εξάσκηση. Το Δεκέμβριο του 1995 οργανώθηκε η δεύτερη ημερίδα με θέμα «Πολυτραυματίας». Το γεγονός που χαροποίησε περισσότερο όλους ήταν η παρουσία φοιτητών και από άλλες Ιατρικές Σχολές.

Η δραστηριότητα του παραρτήματος συνεχίστηκε με την οργάνωση προγράμματος Προληπτικής Ιατρικής, το Μάρτη του 1996, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε φθορίωση δοντιών σε παιδικό πληθυσμό στο Δήμο Βερενίκης Νομού Θεσπρωτίας,

εθελοντών, οι οποίοι συνέβαλαν στη λειτουργία της έκθεσης και στην ξενάγηση του κοινού στον πρότυπο καταυλισμό.

Φυσικά, ενεργός ήταν η συμμετοχή του Παραρτήματος Ιωαννίνων στα τέσσερα Συνέδρια της Ε.Ε.Φ.Ι.Ε. Το 4^ο Επιστημονικό Συνέδριο Φοιτητών Ιατρικής Ελλάδος μάλιστα φιλοξενήθηκε, στις 3-5 Απριλίου 1998, στα Ιωάννινα και στέφθηκε, κατά κοινή ομολογία, με επιτυχία σε όλους τους τομείς.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να πούμε ότι το Παράρτημα Ιωαννίνων, αλλά και ολόκληρη η Ε.Ε.Φ.Ι.Ε, είναι -πάνω από όλα- μια μεγάλη παρέα από νέους ανθρώπους που μοιράζονται τα ίδια ενδιαφέροντα και όνειρα για το μέλλον. Πέρα, λοιπόν, από τις επιστημονικές εκδηλώσεις και τα προγράμματα, τα μέλη της Ε.Ε.Φ.Ι.Ε συνδέονται με φιλικούς δεσμούς μέσα σε ένα πνεύμα συνεργασίας και αλληλοϋποστήριξης.

Η Ε.Ε.Φ.Ι.Ε έχει και τη δική της σελίδα στο internet, στην παρακάτω διεύθυνση:

<http://www.eefie.gr>

Συμπόσιο Αισθητικής Το ερώτημα περι τέχνης σήμερα

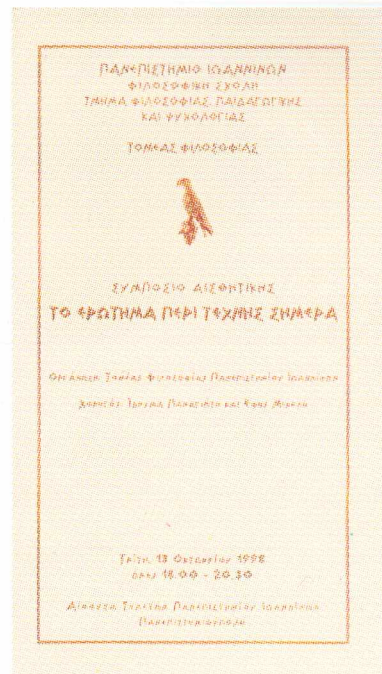
Ο Τομέας Φιλοσοφίας διοργάνωσε στις 13 Οκτωβρίου 1998 **Συμπόσιο Αισθητικής** με θέμα **“Το ερώτημα περι τέχνης σήμερα”**. Χορηγός ήταν το Ίδρυμα Παναγιώτη και Έφης Μιχελή το οποίο προωθεί την έρευνα της φιλοσοφικής αισθητικής με πολλές δραστηριότητες και μεταξύ άλλων υποστηρίζει την Ελληνική Εταιρεία Αισθητικής και εκδίδει το περιοδικό “Χρονικά Αισθητικής”.

Μετά τις προσφωνήσεις του Διευθυντή του Τομέα Φιλοσοφίας, καθηγητή Νίκου Ψημμένου και του Πρύτανη του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων καθηγητή Χρήστου Μασσαλά, που αναφέρθηκαν στον ρόλο του Ιδρύματος Μιχελή και στο θέμα του συμποσίου, έλαβε τον λόγο ο Πρόεδρος του Ιδρύματος Μιχελή και Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Αισθητικής καθηγητής Διονύσης Ζήβας, ο οποίος παρουσίασε τις δραστηριότητες του Ιδρύματος Μιχελή και υπογράμμισε τη σημασία της συνεργασίας με το πανεπιστήμιό μας. Ακολούθησαν οι εισηγήσεις, οι οποίες εξέτασαν τις ομόλογες αλλαγές στην τέχνη και στη φιλοσοφική αισθητική.

“Η φιλοσοφική προσέγγιση του ερωτήματος υπό τις συνθήκες της σύγχρονης εποχής” ήταν το θέμα της **Τερέζας Πευτζοπούλου-Βαλαλά**, καθηγήτριας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, αντιπρεσβυτικού μέλους της Ακαδημίας Αθηνών και Αντιπροέδρου της Ελληνικής Εταιρείας Αισθητικής. Όπως υποστήριξε η ομιλήτρια, αντικρίζοντας τη σύγχρονη υπερπαραγωγή προϊόντων, μέσα στα οποία πλέον εντάσσονται και τα έργα τέχνης, συμπεραίνουμε ότι, αφενός, δεν υπάρχουν τα κριτήρια για τον καθορισμό ούτε του τι είναι τέχνη, ούτε του τι είναι υψηλή τέχνη, και, αφετέρου, η πληθώρα παραγωγής των (αυτό) αποκαλούμενων καλλιτεχνών συσκοτίζει ακόμη περισσότερο την πραγμάτωση των καλλιτεχνικών αξιών και της παιδείας μέσω αυτών. Αποδεχόμενοι την “ανομία” αυτής της κατάστασης δεν μπορούμε παρά να προβούμε σε διαπιστώσεις δεοντολογικού τύπου (προκειμένου να μην “προδώσουμε” την Τέχνη).

Η **Karen Gloy**, καθηγήτρια της Πανεπιστημιακής Ανωτάτης Σχολής της Λουκέρνης, παρουσίασε **μια αισθητική θεώρηση του προτύπου και του αντιγράφου** αναλύοντας τρεις θέσεις που απαντούν στο ερώτημα για τη σχέση τέχνης και φύσης, δηλαδή την αρχαία ελληνική ότι η τέχνη είναι μίμηση της φύσης, τη νεότερη ότι η τέχνη είναι ελεύθερη δραστηριότητα του καλλιτέχνη και την σύγχρονη θέση ότι η τέχνη έχει άπειρες δυνατότητες όπως και η φύση. Η ομιλήτρια υποστήριξε ότι στη σύγχρονη θέση η ελευθερία της τέχνης από τη φύση και συνάμα η μίμηση της φύσης από την τέχνη συνδέονται σε μια κοινή αρχή που προσδιορίζει μια νέα κλασική εποχή της τέχνης, χωρίς αυτό να σημαίνει τη σύγχυση φύσης και τέχνης.

Οι αναζητήσεις ενός νέου τύπου αισθητικής ήταν το θέμα της **Krystyna Wilkoszewska**, καθηγήτριας του Πανεπιστημίου Jagiellonski της Κρακοβίας. Μια καινούρια τάση στη σύγχρονη αισθητική δημιουργία είναι η αποδέσμευση από την κυριαρχία της όρασης και της

ακοής ως μέσων αισθητικής πρόσληψης και αποτίμησης των έργων τέχνης· μία περίπτωση είναι η λεγόμενη “αισθητική της αφής”: η αφή, ως η βασικότερη των αισθήσεων (με την έννοια του ότι είναι η πιο πρωτόγονη - αλλά και η λιγότερο ακριβής, θα προσθέταμε) φέρνει για πρώτη φορά το καλλιτεχνικό δημιούργημα σε μία κυριολεκτική “επαφή” με τον θεατή (που καταχρηστικά πλέον ονομάζεται έτσι, εφόσον δεν θεάται), επαναπροσδιορίζοντας τον ορίζοντα του τι αποτελεί τέχνη, και δη υψηλή.

Ο προσδιορισμός της τέχνης μετά “το τέλος της τέχνης” ήταν το θέμα της **Γεωργίας Αποστολοπούλου**, καθηγήτριας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, η οποία εξέτασε τις κριτικές στην άποψη του Hegel ότι η τέχνη ως μορφή του απόλυτου πνεύματος ανήκει στο παρελθόν. Ο Heidegger και ο Adorno αντιμετώπισαν αυτήν την άποψη ως ομολογία κρίσης της θεωρίας και του αντικειμένου της και απέρριψαν την παραδοσιακή αισθητική. Στη θεωρία της ιστορίας της τέχνης ο Gombrich και ο Preziosi απορρίπτουν το πρότυπο της πανοπτικής ιστορίας της τέχνης και περνούν από την “ιστορία” στη “διήγηση”. Η ομιλήτρια υποστήριξε ότι η φιλοσοφία δεν μπορεί να παραιτηθεί εν γένει από τη θεωρία, γιατί χωρίς θεωρία της τέχνης δεν υπάρχει πράγματι τέχνη.

Α' Συνάντηση των Βυζαντινολόγων της Ελλάδας και της Κύπρου

Κατά το τριήμερο 25-27 Σεπτεμβρίου 1998 πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων η **Α' Συνάντηση των Βυζαντινολόγων της Ελλάδας και της Κύπρου**. Στο Συνέδριο αυτό συμμετείχαν επιστήμονες από όλους τους κλάδους των βυζαντινών σπουδών, δηλαδή ιστορικοί, φιλόλογοι, αρχαιολόγοι, νομικοί, φιλόσοφοι, ιστορικοί της τέχνης και θεολόγοι, από την Ελλάδα και την Κύπρο. Κύριος σκοπός του Συνεδρίου ήταν να παρουσιαστούν τα ερευνητικά προγράμματα και οι επί μέρους έρευνες που ευρίσκονται υπό εξέλιξη στα διάφορα

πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα των δυο ελληνικών κρατών, ώστε να ενημερωθούν οι επιστήμονες για τα τεκταινόμενα στους διάφορους κλάδους. Κατά τη διάρκεια του τριημέρου συζητήθηκαν θέματα διδασκαλίας της Ιστορίας και γενικότερα του Πολιτισμού του Βυζαντίου στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και τα Πανεπιστήμια προκειμένου να συντονιστούν οι Μεταπτυχιακές Σπουδές στον κλάδο αυτό.

Ας σημειωθεί ότι παρόμοιες επιστημονικές συναντήσεις συγκαλούνται σε χώρες με αξιόλογες βυζαντινές, μεσαιωνικές ή αρχαιολογικές σπουδές (Γερμανία, Αγγλία, ΗΠΑ) σε τακτά χρονικά διαστήματα. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν 98 συνέδριοι με ανακοινώσεις γύρω από ερευνητικά προγράμματα. Τέλος, οι βυζαντινολόγοι (ιστορικοί, φιλόλογοι και αρχαιολόγοι) μέλη του Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων πήραν την πρωτοβουλία να προτείνουν την οργάνωση του Συνεδρίου στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, επειδή πιστεύουν ότι θα πρέπει να προβάλλονται οι ερευνητικές δραστηριότητες των περιφερειακών Πανεπιστημίων και να μη διαδραματίζονται όλα τα σημαντικά επιστημονικά γεγονότα αποκλειστικά στην Αθήνα. Σημειωτέον ότι το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων έχει εξελιχθεί σε ένα από τα πιο αξιολογικά κέντρα βυζαντινών σπουδών με διεθνή αναγνώριση και προβολή.

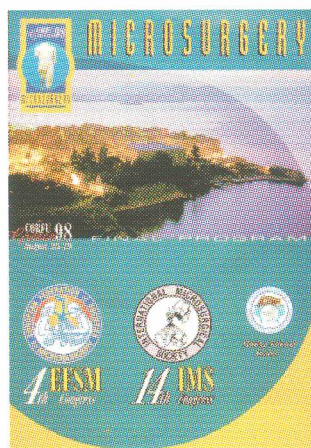
Εκδηλώσεις Τμήματος Ιατρικής από 8/1998 (ακαδημαϊκό έτος 1998-99)

Παγκόσμιο Συνέδριο Μικροχειρουργών Κέρκυρα, 25-29 Αυγούστου 1998

Την τελευταία εβδομάδα του Αυγούστου 1998 βρέθηκαν στην Κέρκυρα οι περισσότεροι και επιφανέστεροι των Μικροχειρουργών, που συναντήθηκαν ποτέ στην Ευρώπη. Αφορμή γι' αυτή τη συγκέντρωση ήταν μια σειρά συνεδριακών δραστηριοτήτων που άρχισαν με το καθιερωμένο ετήσιο εκπαιδευτικό σεμινάριο Μικροχειρουργικής που οργανώνει η Ορθοπαιδική Κλινική του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, σε συνεργασία με το Εργαστήριο Φαρμακολογίας. Στο σεμινάριο φοίτησαν εκπαιδευόμενοι, ενώ δίδαξαν και επέβλεπαν στην πρακτική άσκηση περισσότεροι από 50 έλληνες και ξένοι εκπαιδευτές. Από την έναρξη του θεσμού έχουν εκπαιδευτεί περισσότεροι από 560 έλληνες και ξένοι γιατροί πάνω στις βασικές τεχνικές συρραφής αγγείων και νεύρων με Μικροχειρουργικές τεχνικές.

Ακολούθησαν, με κοινό επιστημονικό πρόγραμμα, τα συνέδρια της Ελληνικής Εταιρείας Επανορθωτικής Μικροχειρουργικής (Ε.Ε.Ε.Μ.) και της Ελληνικής Εταιρείας Χειρουργικής Χεριού (Ε.Ε.Χ.Χ.). Στις εργασίες τους συμμετείχαν, με διαλέξεις, έλληνες ειδικοί με αναγνωρισμένη δραστηριότητα και έργο στους τομείς της Χειρουργικής Χεριού και Μικροχειρουργικής, καθώς και συνάδελφοι από τις ΗΠΑ και την Γερμανία, με έργο αναγνωρισμένο στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο.

Μεταξύ των ανακοινώσεων και των διαλέξεων στα παραπάνω συνέδρια, ιδιαίτερης προσοχής και συζήτησης έτυχε η παρουσίαση, από τον καθηγητή James Herndon,

της μεθόδου αντιμετώπισης της Ρευματοειδούς Αρθρίτιδας στις αρθρώσεις του χεριού, με γονιδοθεραπεία. Η θεραπεία αυτή βρίσκεται σε ερευνητικό στάδιο και τα πρώιμα αποτελέσματα θεωρούνται ενθαρρυντικά.

Το ενδιαφέρον της παγκόσμιας κοινότητας των Μικροχειρουργών για την Κέρκυρα κορυφώθηκε, στη συνέχεια, με την έναρξη των εργασιών των,

από κοινού, 4ου Συνεδρίου της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Εταιρειών Μικροχειρουργικής και του 14ου Συνεδρίου της Διεθνούς Μικροχειρουργικής Εταιρείας. Φιλοξενούσα και οργανώτρια ήταν η Ελληνική Εταιρεία Επανορθωτικής Μικροχειρουργικής. Στο συνέδριο αντιπροσωπεύτηκαν επίσης η Αμερικανική Εταιρεία για τα Περιφερικά Νεύρα και η Εταιρεία Μικροχειρουργικής της Ιαπωνίας.

Μεγάλο ενδιαφέρον συγκέντρωσαν διαλέξεις, εισηγήσεις και ανακοινώσεις σχετικές με τις εφαρμογές Μικροχειρουργικών τεχνικών στη διάσωση μελών του ανθρωπίνου σώματος μετά από αφαίρεση όγκων. Αναπτύχθηκε, επίσης, η υπάρχουσα εμπειρία και τα θεαματικά αποτελέσματα από την εφαρμογή σύγχρονων τεχνικών Μικροχειρουργικής σε πολεμικά τραύματα. Τις σχετικές εισηγήσεις ανέπτυξαν Μικροχειρουργοί από την Νέα Γουγκοσλαβία, το Ισραήλ και τις ΗΠΑ. Πλαστικοί χειρουργοί από την Ευρώπη, την Ασία και την Αμερική ανέπτυξαν της τελευταίες τεχνικές για την επανόρθωση βλαβών στην περιοχή του προσώπου, του κρανίου και του τραχήλου. Στο πεδίο της αποκατάστασης του μαστού κυριάρχησαν η Γερμανική και η Φινλανδική εμπειρία.

Συνέδριο Ελευθέρων ριζών Ιωάννινα, 1-3 Οκτωβρίου 1998

Το Ελληνικό Παράρτημα της Διεθνούς Εταιρείας για την Έρευνα των Ελευθέρων Ριζών (International Society for Radical Research, ISFRR) πραγματοποίησε στα Γιάννενα (1-3/10/1998), στο ξενοδοχείο Du Lac, το "1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελευθέρων Ριζών και Οξειδωτικού Στρες" με διεθνή συμμετοχή. Συμμετείχαν ξένοι και Έλληνες (του ελλαδικού χώρου και της Αλλοδαπής), και το παρακολούθησαν καθημερινά περί τα 200 άτομα.

Διατροφή από τη γέννηση ως την εφηβεία Ιωάννινα, 3-4 Οκτωβρίου 1998

Ο Τομέας Υγείας του Παιδιού της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων σε συνεργασία με την Πανεπιστημιακή Παιδιατρική Κλινική Τυράνων, και υπό την αιγίδα των ελληνικών υπουργείων Εξωτερικών και Υγείας & Πρόνοιας, πραγματοποίησαν στο Αμφιθέατρο του ΠΠΓΝΙ, στις 3-4/10/1998, την 8^η επιστημονική εκδήλωση με θέμα « ΔΙΑΤΡΟΦΗ: από τη γέννηση έως την εφηβεία ».

Σεμινάριο Παθολογικής Ανατομίας – Ογκολογίας Ιωάννινα, 13-17 Οκτωβρίου 1998

Το Εργαστήριο Παθολογικής Ανατομίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Σχολή Ογκολογίας (European School of Oncology, ESO) και το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Συνεχιζόμενης Ιατρικής Εκπαίδευσης (European Institute for Continuing Medical Education, EICME), υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Παθολογικής Ανατομικής (Europae Societas Pathologorum, ESP), πραγματοποίησε στα Γιάννενα στις 13-17/10/1998 το σεμινάριο «Παθολογική Ανατομία – Ογκολογία του Πνεύμονα, Lung Pathology – Oncology». Το παρακολούθησε περιορισμένος αριθμός 30 γιατρών από όλη την Ευρώπη.

Η σημασία του μητρικού θηλασμού Ιωάννινα, 2 Νοεμβρίου 1998

Ο Τομέας Υγείας του Παιδιού της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, οι Παιδιατρική & Νεογνολογική κλινικές του ΠΠΓΝΙ, η Παιδιατρική Κλινική & η Νοσηλευτική Υπηρεσία του ΓΚΝ “Γ Χατζηκόστα”, με τη συνεργασία της Ιατρικής Σχολής, του Ιατρικού Συλλόγου και τη Διεύθυνση Υγείας της Νομαρχίας Ιωαννίνων, στα πλαίσια του εορτασμού της “Παγκόσμιας Εβδομάδας Μητρικού Θηλασμού 1-7/11/98”, πραγματοποίησαν στις 2/11/98 στην ΕΗΜ ημερίδα με θέμα “Η σημασία του Μητρικού Θηλασμού”.

Νεότερες Εξελίξεις στην ΩΡΛ Ιωάννινα, 6-8 Νοεμβρίου 1998

Η πανεπιστημιακή ΩΡΛ Κλινική Ιωαννίνων, η Πανελλήνια Εταιρεία Ωτορινολαρυγγολογίας & Χειρουργικής Κεφαλής και Τραχήλου, η Ιατρική Εταιρεία και ο Ιατρικός Σύλλογος Ιωαννίνων, πραγματοποίησαν στα Γιάννενα, ξενοδοχείο Du Lac 6-8/11/98, υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, το «11ο Μετεκπαιδευτικό Σεμινάριο Ωτορινολαρυγγολογίας Κεφαλής και Τραχήλου με διεθνή συμμετοχή» με θέμα: «Νεότερες εξελίξεις στην ΩΡΛ».

Εξελίξεις στο AIDS Ιωάννινα, 2 Δεκεμβρίου 1998

Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και ο Ιατρικός Σύλλογος Ιωαννίνων με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα κατά του AIDS (1^η Δεκεμβρίου) οργάνωσαν στις 2/12/98 στην ΕΗΜ διάλεξη με θέμα «Εξελίξεις στο Σύνδρομο Επίκτητης Ανοσολογικής Ανεπάρκειας (AIDS)» και ομιλητή τον Αναπλ. Καθηγητή Ιατρικής κ. Αλεξ. Δρόσο.

Συμβουλευτικό Κέντρο Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Από το Μάιο του 1998 επαναλειτουργεί στο Πανεπιστήμιο μας, το Συμβουλευτικό Κέντρο για τους φοιτητές. Στεγάζεται στο ισόγειο της Β' Φοιτητικής Εστίας απέναντι από το μεταβατικό κτίριο. Στόχος του είναι να προσφέρει υπηρεσίες στους φοιτητές σε διάφορες ανάγκες τους και προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην διάρκεια

των σπουδών τους (προσαρμογή στο νέο τρόπο ζωής, δυσκολίες σχέσης, άγχος, κατάθλιψη, δυσκολίες στις σπουδές).

Είναι γνωστό ότι η επαφή σας με τους φοιτητές, μέσα από το εκπαιδευτικό σας έργο, σας δίνει την ευκαιρία να γνωρίζετε και να αντιλαμβάνεστε άμεσα τις ανάγκες τους και τα προβλήματά τους. Για το λόγο αυτό, η συνεργασία σας με το Κέντρο είναι πολύτιμη για την υλοποίηση των στόχων του.

Η Οικολογική Ομάδα του Πανεπιστημίου μας

Η οικολογική ομάδα του Πανεπιστημίου μας σχηματίστηκε από ένα κύκλο οικολογικά ευαισθητοποιημένων φοιτητών και διδασκόντων που έχουν σχέση και με την υλοποίηση του Προγράμματος Ανακύκλωσης και Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Από το 1984 άρχισε και συνεχίζει να λειτουργεί στο Πανεπιστήμιο μας ένα πρόγραμμα Ανακύκλωσης και Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Ενισχύεται οικονομικά από την Επιτροπή Ερευνών (Αρ. Προγράμματος 431) και έχει ως στόχο την ευαισθητοποίηση των φοιτητών και όλων των εργαζομένων στο Πανεπιστήμιο στην περιβαλλοντικά υπεύθυνη διαχείριση των φυσικών πόρων και σε ανάλογες συμπεριφορές στο Πανεπιστήμιό μας και στην κοινωνία γενικότερα.

Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος έχει γίνει και μια σειρά εκδηλώσεων (εκθέσεις, διαλέξεις, ημερίδες και συνέδρια) για την ενημέρωση των φοιτητών, των εκπαιδευτικών της πόλης και των εργαζομένων στο Πανεπιστήμιό μας. Με ειδικές ημερίδες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που έγιναν στο Πνευματικό κέντρο της πόλης μας, στο Πανεπιστήμιο, στην Άρτα και την Πρέβεζα συζητήθηκαν περιβαλλοντικά και οικολογικά ζητήματα της περιοχής μας και άλλα θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος, που σχετίζονται με τα αίτια της υποβάθμισης του περιβάλλοντος και την γενικότερη οικολογική κρίση σε πλανητική κλίμακα.

Όποιος επιθυμεί μπορεί να γίνει μέλος της Οικολογικής ομάδας και να βοηθήσει στην διάδοση οικολογικών ιδεών και πρακτικών στο χώρο δράσης της. Αν θέλετε να έρθετε σε επαφή με την Οικολογική Ομάδα μπορείτε να επικοινωνήσετε με τα ενεργά μέλη της Επιτροπής, που είναι αυτή τη στιγμή οι: Απ. Βράνος (ΔΥ), Ν. Γιαννούλης

(ΚΥΒΕ), Ι. Δημολιάτης (Ι), Απ. Κατσίκης (ΠΤΔΕ), Ευγ. Κωλέξα (ΠΤΔΕ), Ευθ. Παπαδημητρίου (ΦΠΨ), Κ. Σκορδούλης (Φ).

Η Οικολογική ομάδα με ανακοινώσεις της ενημερώνει συχνά για τις διάφορες δραστηριότητές της και προσκαλεί για συμμετοχή και κοινή δράση στο Πανεπιστήμιο και στην τοπική μας κοινωνία.

Πληροφοριακός Οδηγός

ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΜR/COPEs

TMR support for research visits to UK Natural History Museum

LIFE 1999 (Environment, Nature, Third Countries)

TEN-TELECOM

TENDER - Evaluation and control of risks from chemicals

TENDER - European packaging waste management systems

Πρόγραμμα "Raphael"

Τομέας Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Καταληκτική Ημ/νία

Απρίλιος 1999

29/3/99 & 27/9/99

31 Ιανουαρίου 1999

31 Δεκεμβρίου 2000

9 Ιανουαρίου 1999

9 Ιανουαρίου 1999

26 Μαρτίου 1999

ΕΘΝΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ (Γ.Γ.Ε.Τ.)

ΕΠΕΤ II - Υποπρόγραμμα III

Διακρατική Επιστημονική & Τεχνική Συνεργασία

Ελλάδας - Γερμανίας

15 Ιανουαρίου 1999

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ NATO SCIENCE

Advanced Study Institute (ASI)

Advanced Research Workshop (ARW)

1 Φεβρουαρίου 1999

1 Φεβρουαρίου 1999

ΠΡΟΣΕΧΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Homological Invariants in Representation Theory,

5th International Symposium on Applied Bioinorganic Chemistry,

7th Hellenic Conference on Informatics,

4th Congress of the Surgical Society of Northern Greece,

16-20 March 1999 in Ioannina

13-17 April 1999 in Corfu

August 1999 in Ioannina

21-23 October 1999 in Ioannina

Οδηγίες προς τους συγγραφείς

Σκοπός της διμηνιαίας έκδοσης της Τριδος είναι να καλύψει, κατά το δυνατόν, την έλλειψη ενός περιοδικού αποκλειστικά αφιερωμένου στις δραστηριότητες της πανεπιστημιακής μας κοινότητας. Η συντακτική επιτροπή είναι υπεύθυνη για την επιλογή της ύλης και την τυπογραφική επιμέλεια του περιοδικού. Για την παράδοση συνεργασιών οι συνάδελφοι παρακαλούνται να απευθύνονται στην συντακτική επιτροπή ή στη Γραμματεία της Πρυτανείας (για το περιοδικό Τρις).

ἰοπλόκ' ἄγνα μελλιχόμειδε Σάπφοι,
θέλω τί τ' εἶπην, ἀλλά με κωλύει αἴδως

(“*Ἀλκαίος - Τα ποιήματα*”,
Σ. Κακίση - Βιβλ. Εστία)

Μελαχροινή αγνή γλυκοέλαστη Σαπφώ
θέλω να σου πω κάτι, αλλά ντρέπομαι

(Μετάφρ.: Γ. Παντής)

Αττικός κρατήρας του 470 π.χ., ύψος 52 εκ.
Κρατικές συλλογές αρχαιοτήτων, Μόναχο

αἰ δ' ἦχες ἔσλων ἴμμερον ἢ κάλων
καί μῆ τί εἶπην γλώσσ' ἐκύκα κάκον
αἴδως κέν οὐκί σ' ἦχεν ὄππατ'
ἄλλ' ἔλεγες περί τῷ δικαίῳ

(“*Σάπφω - Η δεκάτη Μούσα..*”
Κ. Τάκαρη - Εκδ. Καλέντη)

Αν ἦτανε ο πόθος σου για τα καλά ἢ τα ωραία
κι η γλώσσα σου αδιάντροπα δεν μιλούσε
ντροπή δεν θα ἔχαν τα μάτια σου
και θαλεγες αυτά που θες να πεις

(Μετάφρ.: Γ. Παντής)

**Υπεύθυνος Έκδοσης
σύμφωνα με το νόμο:**

Πρύτανης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Χρήστος Μασσαλάς

Συντακτική Επιτροπή και

Επιμέλεια έκδοσης:

Γιάννης Δημολιάτης
Απόστολος Καρπόζηλος
Γιώργος Παντής
Ευθύμης Παπαδημητρίου
Λάκης Παπαϊωάννου

Σύνταξη και Ηλεκτρονική Επεξεργασία:

Κώστας Τριανταφυλλίδης
Αλέκος Πολύμερος
Κωνσταντίνα Τζουβάρρα
Ελένη Καλαμπόκα

Επεξεργασία - Διαχωρισμοί:

Γραφείο Διασύνδεσης Π.Ι.
Πολύχρωμο Ε.Π.Ε

Εκτύπωση:

Τυπογραφείο Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Το περιοδικό του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Ἴρις

Τυπώθηκε σε ανακυκλώσιμο χαρτί

Ο Ρήγας ψάλλει το Θούριο, του Peter von Hess (1792-1871)

